

จากเสฐียรพงษ์ วรรณปก ถึง

พระเทพเวที และ พุทธทาสภิกขุ

จาก

เสฐียรพงษ์ วรรณปก

ถึง

พระเทพเวที และ พุทธทาสภิกขุ

จาก เสฐียรพงษ์ วรรณปก
ถึง พระเทพเวที และ พุทธทาสภิกขุ
เสฐียรพงษ์ วรรณปก
ISBN 974-8357-71-6

ผู้จัดพิมพ์ : “ช่อมะไฟ”
๑๕๖/๕๕ หมู่ ๕ ต. ข่างกรวย อ. บางกรวย
นนทบุรี โทร. ๔๓๓-๓๔๕๕

สายส่งกรุงเทพ ฯ : ธรรมสภา โทร. ๔๓๕-๑๓๕๔

แบบปก : พาวิน หอมสุวรรณ

พิมพ์ที่ : รุ่งแสงการพิมพ์ โทร. ๔๓๗-๒๕๔๗
๔๓๕-๓๓๘๕

พุทธศักราช ๒๕๓๒

ราคาเล่มละ ๒๐ บาท

แถลง

ปัจจุบันนี้สมเด็จพระนักคิดนักเขียนเป็นผู้นำทางสติปัญญา
ของสังคมไทยไม่กรุป สองในไม่กรุปนั้นคือพระเดชพระ
คุณพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินฺทปญฺโญ) และ
พระเดชพระคุณพระเทพเวที (ปยุตฺโต อารยางกูร) ทั้ง
สองท่านนับเป็น “มณิลาค่า” ประดับวงการพระพุทธ
ศาสนาที่มเจตจำนงแน่วแน่ในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อ
ปลดเปลื้องมิฉนาทิจิ หรือโมหะอวิชชาออกจากจิตใจของ
ชาวพุทธ ตามกำลังสามารถและความถนัดแห่งตน สมกับ
เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ในส่วนตัวของผมนั้น ผมเคารพนับถือในพระเดชพระ
คุณทั้งสองรูปในฐานะเป็นครูอาจารย์โดยทางอ้อม ข้อคิด
ขอเขียนทั้งหลาย ที่ผมได้เผยแพร่ต่อสาธารณะในโอกาส

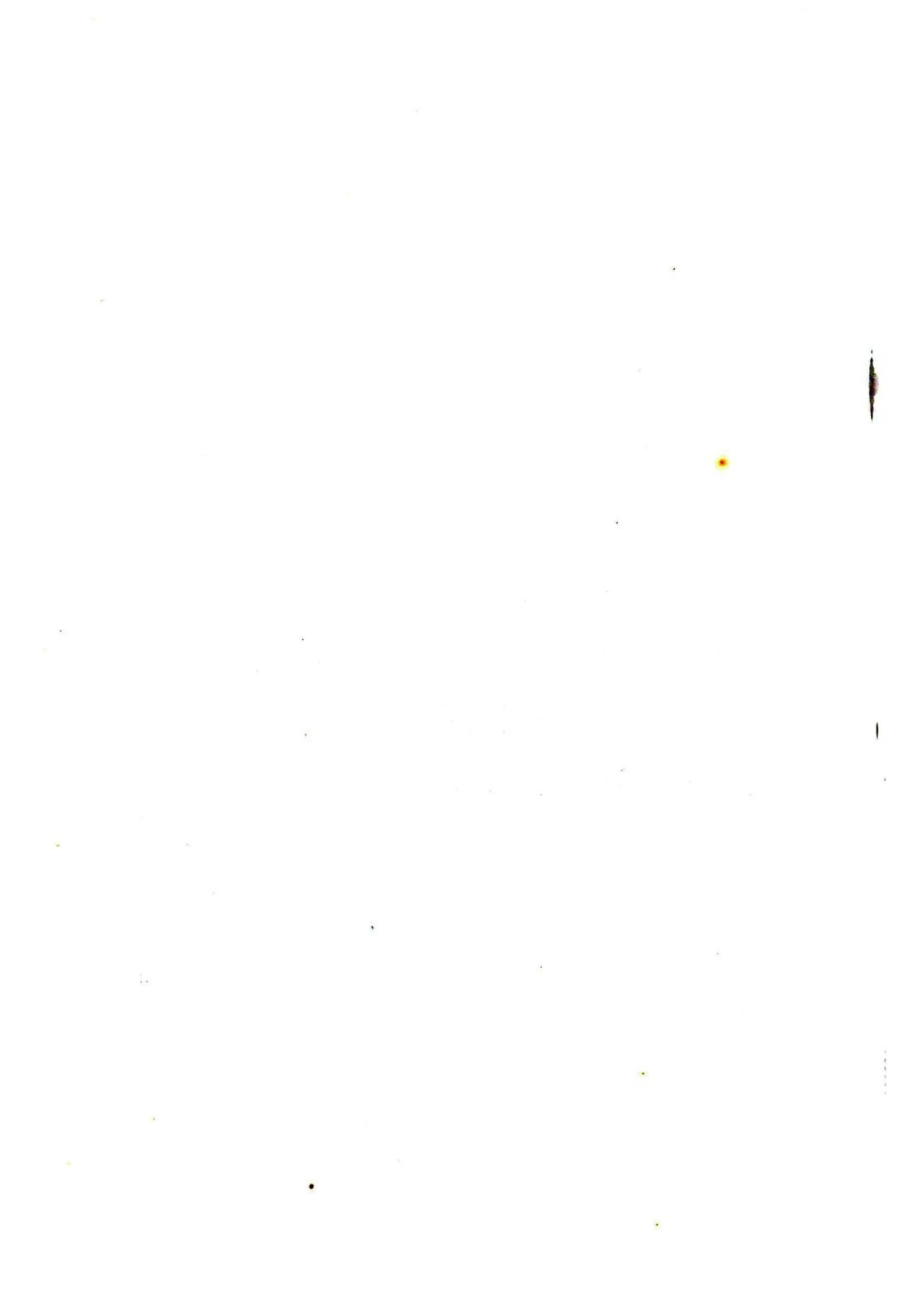
ต่าง ๆ นนมพณฐานมาจากคำสอนของท่านทั้งสองนี้เป็น
ส่วนมาก จึงขอกราบแสดงกตเวทิตาธรรมมา ณ โอกาสนี้
มีบางที่แสดงที่สละขาดแย้งในบางประเด็น ความจริง
ก็เป็นประเด็นปลีกย่อย ดังข้อเขียนเกี่ยวกับท่านพุทธทาสที่
นำมาตีพิมพ์ ก็ด้วยความคารวะในพระเดชพระคุณเป็น
ที่ยิ่ง และเพื่อความกระจ่างแจ้งวิชาการอันจักเป็นหลักยึด
ถือปฏิบัติสืบไป ถ้ามีอะไรไม่เหมาะสมไม่ควร ก็กราบขออภัย
ไว้ ณ ทนด้วย

เสฐียรพงษ์ วรรณปก

เมษายน ๒๕๓๒

สารบัญ

เขียนถึง พระราชมุนี	๑
พูดถึง พระเทพเวที	๖
เขียนถึง พุทธทาสภิกขุ	
(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอนที่ ๑)	๒๓
(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอนที่ ๒)	๒๕
(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอนที่ ๓)	๓๔
(ดอกไม้และก้อนอิฐตอนสุดท้าย)	๔๐
พูดถึง พุทธทาสภิกขุ	
แก่นพุทธศาสน์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ	๔๕

เขียนถึง

พระราชวรมุนี*

(พระอรรถกถาจารย์แห่งยุคสมัย)

คำสอนของพระพุทธเจ้าบันทึกไว้ในคัมภีร์ชื่อ
“ตีปิฎก” หรือ “พระไตรปิฎก” ได้แก่พระสุตตันต
ปิฎก พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

สมัยพระพุทธเจ้านั้น ยังไม่มีพระไตรปิฎกหรือการรับ
สั่งทพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนคนอื่นในสมัยนั้น รู้กันในนาม
ว่า “ธรรมวินัย” (หรือบางครั้งเรียก “พรหมจรรย์”)

พอพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานได้สามเดือน
พระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ได้ประชุมกันรวบรวมธรรมวินัยวาง

* ใ้ฉบับตำราสมณศักดิ์ที่พระเทพเวที

เป็นรูปแบบที่แน่นอนแล้วถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา โดยระบบ
มุขปาฐะ (ท่องจำ) จนถึงพุทธศตวรรษที่สาม (ในสมัย
พระเจ้าอโศกหรือก่อนนั้นเล็กน้อย) ธรรมเนียมนี้ได้แตก
แขนงออกเป็นสามหมวด คือ พระสุตตันตะ (พระสูตร)
ส่วนหนึ่ง พระวินัยส่วนหนึ่ง และพระอภิธรรมอีกส่วนหนึ่ง
คำว่า “ไตรปิฎก” (พระไตรปิฎก) จึงเกิดขึ้นมาแต่
บัดนั้น แต่ยังคงท่องจำสืบทอดกันมาอยู่จนถึง พ.ศ. ๔๕๐
จึงมีการบันทึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ประเทศ
ศรีลังกา ภาษาพระไตรปิฎกว่ากันว่า เป็นภาษามาคธี ต่อมา
เมื่อนำมาเป็นตัวหนังสือแล้ว เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาบาลี

พระไตรปิฎกถือกันว่าเป็น “พระพุทธรวณะ” (ถึง
แม้ว่าจะมีบางส่วนที่มิใช่ “คำพูด” ของพระพุทธองค์
ตาม) เป็นคัมภีรชนตนาที่ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาจะพึงให้
ความสำคัญเป็นอันดับแรก คำสอนใด ที่ศนะใด ที่ขัดกับ
พระไตรปิฎก ถือว่าไม่น่าหนักควรเชื่อถือหรือเชื่อไม่
ได้เลย

ถัดมาก็คือ “อรรถกถา” ซึ่งเป็นคัมภีร์แต่งอธิบาย
ความในพระไตรปิฎก ยุคที่อรรถกถารุ่งเรืองหรือสมบูรณ์ที่

สุดท้ายจะเป็นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เมื่อพระพุทธโฆสา-
จารย์ชาวอินเดีย เดินทางไปแปลและเรียบเรียงอรรถกถาที่
ประเทศศรีลังกา

ก่อนหน้านั้นคงมอรรถกถาอยู่แล้ว พระพุทธโฆสาจารย์
เพียงแต่ edit ของเก่าให้ทันสมัยขึ้นเท่านั้น งานเขียน
จริงๆ ของพระพุทธโฆสะ มออยู่เดิมเดี๋ยวกอ “วิสุทธิ
มรรค” เป็นวิทยานพนธ์ที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “มณเฑาะว์”
ที่แสดงหลักศีล สมาธิ ปัญญา ตามนัยพระไตรปิฎกได้
ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

ผู้สนใจจะศึกษาพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่ง
จะต้องอ่านวิสุทธิมรรค หาไม่แล้วอย่าเพิ่งคุยว่าตนรู้
พระพุทธศาสนาดี อายเขาเปล่าๆ

ปัจจุบันนมหนังสือทำนองเดียวกับวิสุทธิมรรคเล่มหนึ่ง
คือ พุทธธรรม คงไม่เกินความจริงไปกรรมัง ถ้าจะกล่าว
ว่า พุทธธรรมคืออรรถกถาในรูปแบบใหม่ โดยที่ท่านผู้
ประพันธ์คือพระราชมุนี ก็คือพระอรรถกถาจารย์แห่งยุค
สมัยน

พุทธธรรมแบ่งเป็นสองภาค ภาคแรกว่าด้วยหลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติ ภาคที่สองว่าด้วยข้อปฏิบัติที่เป็นกลางตามธรรมชาติ โดยตั้งประเด็นอธิบายห้าประเด็นตามลำดับคือ ชีวิตคืออะไร ชีวิตเป็นอย่างไร ชีวิตเป็นไปอย่างไร ชีวิตควรให้เป็นอย่างไร และชีวิตควรเป็นอยู่อย่างไร

จุดเด่นของหนังสือนี้ อยู่ที่อธิบายหลักพุทธธรรมให้ครอบคลุมที่สุด ไม่เน้นบางประเด็น ละเลยบางประเด็น แต่ตรวจสอบหลักฐานทุกระดับทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ประมวลมาทุกที่ที่แตกต่างออกไป พร้อมหมายเหตุเชิงวิชาการสำหรับผู้ต้องการรายละเอียดทางวิชาการอีกด้วย ท่านใช้ภาษาร่วมสมัยอ่านเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องเสียเวลาแปลไทยเป็นไทยดังหนังสือธรรมะทั่วไป

พุทธสาวกผู้อุทิศตน เผยแพร่ความถูกต้องแห่งพุทธธรรมแก่ประชาชน เช่นพระราชวรมุนีหาไม่ได้ง่ายนักในยุคสมัยนี้ น่าปลื้มใจที่สถาบันอุดมศึกษา เช่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังมองเห็นคุณค่าแห่ง “เพชรน้ำเอก” เมื่อดนได้ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขา

ปรัชญา) แก่ท่านเป็นการเชิดชูเกียรติคุณ เท่ากับมหา
วิทยาลัยได้เชิดชูสถาบันสงฆ์ไทยโดยปริยาย

ในวันมอบถวายปริญญา อาจารย์ ดร. ทวีธรรม รัตนาคม
เปรยขึ้นว่า พระที่ทำประโยชน์แก่พระศาสนาทางด้าน
ปัญญาเห็นปานนี้ มหาเถรสมาคมท่านจะเห็นคุณค่าคิดสนับสนุน
เลื่อนสมณศักดิ์ให้ท่านบ้างไหมหนอ

ผมเรียนท่านว่า

“ขอเพียงพระมหาเถรเข้าใจว่า งานนี้เป็นงานเพื่อพระ
ศาสนาไม่กล่าวหาว่าพระราชมุนีไม่ทำอะไรเอาแต่แต่งหนังสือ
เทานักกนพอแล้วครบ”

พูดถ้ง

พระเทพเวที

ใต้ ตามทาง หรือมหาเขียด หรือเณรต้มเป็นคน ๆ เดียวกันกับพระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณฺณวณฺโณ ในอดีต หรือ บัจจุบันคือ รองศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก แห่ง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ถ้าใครเคยอ่านหนังสือ “สอง ทศวรรษในดงขม้น” ย่อมจะรู้จักชีวิตของ “ใต้ ตามทาง” เป็นอย่างดี และหากใครเป็นนักอ่าน ก็ไม่เป็นการยากที่จะ รู้จัก เสฐียรพงษ์ วรรณปก ในฐานะนักเขียน เพราะนัก เขียนผสมผลงานทั้งเขียนทั้งแปลพิมพ์ออกเผยแพร่แล้วไม่ ต่ำกว่า ๓๐ เล่ม

เมื่อสัปดาห์ก่อน ขอพระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณฺณวณฺโณ เป็น
ทรูจก้อย่างกว้างขวางในฐานะ “พระนักเขียน” ที่โดดเด่น
หนังสือรวมบทกวี “ฤๅสมยฺนโลกมฺนเอยง” เป็นหนังสือ
เขียนโดยพระที่ขายดีมากในยุคนั้น แม้เดี๋ยวนี้คนที่เคยได้
อ่านก็คงจดจำได้ ด้วยบทกวีที่กร้าวและคม ลึกลับล้ำของ
อังคาร กัลยาณพงศ์ ซึ่งมฺลงพิมพ์เป็นประจําในสังคฺมศาสตร์
ปริทัศน์ยุค ส. ศิวรักษ์ เช่น ลงในฉบับมีนาคม-พฤษภาคม
๒๕๑๓ มีตอนหนึ่งว่า

“พระปฏิมาจจะรำไห้
ชลเนตรรินไหลเป็นเลือดขັນ
เกะกะโบสถิวหารจน
หลวงซ้จะขนลงทงนา
ไร้สถานที่สถิต
โบสถ้จะบีดปล่อยเป็นถ้า
กระสือเร็งระบําร้า
เหยียบย้าคฺมภรเอนจอนาถ”

“ผมเขียนกวีมาก่อนนะ ตั้งแต่เป็นเณร ตอนเป็นเณร
อยากจะเป็นศรีปราชญ์ นี่ยังเสียดายงานเขียนสมัยโน้น เขียน

ไว้เยอะ คิดลายมือสวย ๆ ไปให้เพื่อนอ่าน เพื่อนมันถามว่าไป
ลอกโครมา บอกว่าแต่งเองมันไม่ยอมเชื่อ อาจารย์สลักขันธ์เคย
ให้ยาหอมว่า ถ้าไม่เลิกเขียนจะเป็นกบฏยิ่งใหญ่ ผมก็เลยเลิก
เขียน กลัวจะเป็นกบฏยิ่งใหญ่” อาจารย์เสฐียรพงษ์เล่าให้ฟัง
แล้วหัวเราะอย่างอารมณ์แบบ “ได้ ตามทาง” ในวันหนึ่ง
เราได้พบอาจารย์ที่บ้านบางกรวย

ไปพบอาจารย์เสฐียรพงษ์ เพราะอยากฟังอาจารย์เล่า
ถึงพระเทพเวทีในฐานะคนรุ่นเดียวกัน และเคยรู้จักกัน
ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

“อย่างผมจะเรียกว่าเป็นคนรุ่นเดียวกันก็ได้ คือท่านเกิด
ก่อนผมบ่หนึ่ง ท่านเกิดเดือนมกราคม ๒๔๘๑ ผมเกิดเดือน
กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒” อาจารย์ว่าให้ฟังออก

อาจารย์เสฐียรพงษ์ เป็นลูกอีสานแท้จากอำเภอบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม บวชเณรจากบ้านนอกแล้วได้เข้ากรุง-
เทพฯ อยู่วัดทองนพคุณ ศึกษาเล่าเรียนด้วยควาโอบอ้อม
คำชูของพระพุทธศาสนา จนกระทั่งสามารถสอบผ่าน
เปรียญธรรม ๕ ประโยคได้ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร นับเป็น
สามเณรรูปแรกในรัชกาลนี้ และเป็นครั้งแรกตั้งแต่เปลี่ยน

การสอบแปลบาลีปากเปล่ามาเป็นข้อเขียน

ส่วนพระเทพเวที ท่านบวชเป็นสามเณรที่วัดบ้านกว้าง
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เข้ากรุงเทพฯ เพื่อ
เรียนต่อจนจบเปรียญธรรม ๕ ประโยค ในระหว่างเป็นสาม
เณรเช่นกัน แต่สอบได้หลังจากอาจารย์เสฐียรพงษ์บุนนาค

ในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๒ จะเป็นวันคล้ายวันเกิด
ครบห้าทศวรรษของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพ-
เวที โดยตั้งใจว่า “พาทิสลา” กับอดีตพระมหาเสฐียรพงษ์
ปุณณวณฺโณ ในครั้งนั้น จะเป็นการร่วมกิจกรรมบูชาพระ
นิกคิตร่วมสมัยอย่างพระมหาประยัตต์ ปยตโต ได้บ้าง

อาจารย์เสฐียรพงษ์เล่าว่า “รู้จักกันช่วงที่เบนเณร ท่าน
เรียนมหาจุฬาฯ ที่นพอท่านบวชพระ อาจารย์ผมคือหลวงพ่
พระธรรมเจดีย์ ก็ได้เป็นอาจารย์ของท่านด้วย ไม่ได้สอนหนังสือ
โดยตรง แต่ว่าเป็นอนุสาวนาจารย์ เรียกว่าร่วมอาจารย์ด้วยกัน
กัน ถึงแม้ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ไม่ได้สอนท่านโดยตรง ท่านก็
เคารพในฐานะอนุสาวนาจารย์ ตั้งแต่นั้นก็ติดต่อกันมาเรื่อย
เจอกันเป็นครั้งเป็นคราว นึกในตานกายภาพนะ ไม่ได้เจอกัน
บ่อย ๆ...”

“ตอนนีกเหมือนกัน ผมไม่ค่อยไปหาท่าน นอกจากเจอ
ใครก็ตามถึง ผมรู้ว่าเวลาท่านมีค่า ไม่อยากไปรบกวนท่าน ท่าน
ก็ตามถึง อยากจะคุย อยากจะอะไรด้วย ผมก็ไม่ค่อยได้ไป มี
บางทีก็โทรศัพท์ไปนิดหน่อย คือผมนึกว่าบางทีพวกเราก็คงไปเอา
ประโยชน์จากท่านมาก บางคนไปนั่งเฉ้า บางคนไปคุย หารู้
ไม่...”

“คนข้างนอกไม่รู้ว่ ท่านมีกำหนดตารางเวลาของท่าน
ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่ไม่ค่อยจะเห็นบ่อยนัก ท่านขยันมาก
สมมติว่างานนั้นจะ วันนั้นจะทำได้แค่นั้น จะทำงานกชน วันนั้นได้
แค่นั้น พรุ่งนี้ได้อีก และจะต้องให้ได้เปะ ๆ ตามนั้นด้วย ทน
ถ้าคนข้างนอกไปแทรกปั๊บ คือไปคุย ไปอะไรต่ออะไรนี้ อยู่
จนกระทั่งบาย กระทั่งเย็น พอเขากลับแล้วท่านก็ต้องมาเร่งทำ
งานของท่านที่กำหนดว่าจะทำให้เสร็จ บางทีก็ไม่ได้นอน เพราะ
ต้องเร่งทำงานให้เสร็จ พอไม่ได้นอนท่านก็ฟุบ...”

“สุขภาพท่านไม่ค่อยดี อันนี้ลูกศิษย์ใกล้ชิดเขารู้ แต่คน
ภายนอกไม่ค่อยรู้ พอไปหาทักก็ว่าเราไปคนเดียว หารู้ไม่ว่
เราไปคนอื่นเขาก็ไปด้วย และถนนทุกสายก็มุ่งไปสู่ลาลูกกา”
อาจารย์หมายถึงสถานพำนักสงฆ์กลางสระ ตำบลคูคด

อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

“ท่านมีลักษณะแปลกอยู่ ผมเคยเห็นคน ๒ คนซึ่งมีลักษณะอย่างนี้ คือหนึ่ง ท่านเจ้าคุณภทรมณี อาจารย์ของผม อาจารย์ของ ส. ศิวรักษ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดทองนพคุณก่อนท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ แล้วออกกองคหบดีคือ ท่านเจ้าคุณพระเทพเวที ลักษณะที่เหมือนกันก็คือ ความเป็นคนเรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้จริง ๆ ไม่ใช่เรียบร้อยแบบแกล้งทำ แต่เรียบร้อยเป็นปกติด้วย ท่านเจ้าคุณภทรมณี ท่านจะนั่งพับเพียบ ใครมาไม่ว่าจะเป็นใหญ่โต คนเล็ก ๆ อะไรต่าง ๆ ท่านก็พูดเรียบร้อยพูดไพเราะ แล้วเป็นคนขี้เกรงใจคนเหมือนกันเลย ท่านเจ้าคุณประยัตน์ คุณลองสังเกตดูสิ สมมติว่าคุณไปหาท่าน ท่านก็จะเจริญพร : ...เจริญพร ... ยูนั่นแหละ ไม่ใช่ลักษณะว่าเลือกทำเฉพาะบางคนนะ ท่านทำต่อทุกคนเลยเป็นนิสัยของท่าน ซึ่งอนันมุนหาไม่ค่อยได้ พูดเล่นไม่เป็น มีแต่พูดเป็นงานเป็นการ”

“ผมก็ชอบสิ” มหาใต้ ตามทาง สารภาพหน้าชน
“เพราะผมเป็นคนกระโดดกระเดก เป็นคนไม่เรียบร้อย ท่านมีลักษณะตรงกันข้ามกับผม”

สมัยเป็นเนรท่านมั่วแรวเป็นนักคิดเริ่มอ่านหนังสือ หรือ
เขียนหนังสือ ในช่วงไหน

“ผมไม่ได้ค่อยใกล้ชิดตอนเป็นเนรท่างคนต่างคนต่างอยู่
แต่ก่อนงานเขียนท่านไม่ค่อยมี หรือก็ไม่ค่อยเป็นที่สนใจ
แต่ทรคือ ท่านเป็นคนสุขภาพไม่ค่อยดีมาตั้งแต่ต้นแล้ว สมัย
ก่อนท่านดมมากตอนมารุจักกันพอสมควรก็คือช่วงที่สมาคม
ธรรมศาสตร์จะพิมพ์หนังสือ ๔๐ ปีของพระองค์วรรณฯ เขา
ประชมนักวิชาการต่าง ๆ เชิญนักวิชาการมาช่วยเขียนหนังสือ
ตอนนั้นกรมพระอยู่ ๒ องค์ คือท่านเจ้าคุณกับผม ผมเขียนเรื่อง
ภาษาบาลี ท่านเจ้าคุณเขียนเรื่องพุทธธรรม ได้เจอกันผมก็
เรียนถามท่านว่า ท่านเขียนยังไง ท่านก็บอกว่า วางเข้าไว้อย่าง
นี้แหละ ชีวิตคืออะไร ชีวิตควรเป็นอยู่อย่างไร ไม่มาก ไม่
หนาทรอก ท่านว่า...แต่เขียนออกมาหน้าปก หนังสือเล่ม
นั้นที่แรกเขาจัดให้อยู่ในสาขาปรัชญา พอเห็นว่ามันเด่น ก็แยก
ออกมาเป็นอีกสาขาหนึ่งเลยเป็น “พุทธธรรม” ต่างหากออกไป
แล้วตอนท้ายท่านทิ้งท้ายไว้ว่ายังไม่จบ มันน่าจะมีภาคปฏิบัติ
ก็เพราะท่านทิ้งท้ายไว้แหละ จึงมีคนไปอาราธนาท่านว่า ท่าน
น่าจะเขียนจนจบ น่าจะขยายความอีก ท่านก็เลยขยายความ

เป็นฉบับใหญ่ เป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดในทรศนะของผม...

“คือมันคิดตรงที่ว่า จะอ่านตรงไหนก่อนก็ได้ มันจับอยู่ใน
ตัว ไม่จำเป็นต้องอ่านตั้งแต่ต้นจนจบ... ผมเคยพูดว่า ถ้าจัด
ลำดับความสำคัญของหนังสือ ก็มีพระไตรปิฎก มีอรรถกถา
ของพระไตรปิฎก ซึ่งตามประเพณีการศึกษาพระพุทธศาสนา
คือ พระไตรปิฎกกับหนังสืออธิบายพระไตรปิฎก หนังสือ
พุทธธรรมเล่มนั้นผมถือว่าเป็นอรรถกถาร่วมสมัย งานอรรถกถา
สมัยก่อนกมอกอย่างหนึ่ง แต่เล่มนั้นผมถือว่าเป็นเพชรนาหนึ่ง
คือคนบางคนไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นเพียงการรวบรวมหลักธรรม
ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระไตรปิฎกบ้าง ในคัมภีร์อรรถกถา
บ้าง มันคงจะไม่แตกต่างไปจากหนังสืออื่น ๆ ทั้งหลายที่เขา
รวบรวมมา ความจริงไม่ใช่ มันมีลักษณะพิเศษอยู่ มันไม่เป็น
แต่เพียงการรวบรวมหัวข้อธรรม คือก่อนที่จะเขียนอย่างนั้นได้
ท่านต้องอ่านทะลปรุไปทั้งหมดเลย ต้องอ่าน ต้องรวบรวมข้อมูล
รู้ว่าเรื่องนมพุดที่ไหนบ้าง เอาข้อมูลทั้งหมดมาอยู่แล้วถึงจะ
เขียนออกมา ความสามารถในการย่อหนักมทศจรรย้อยแล้ว
ความสามารถในการใช้ภาษา ในการที่จะสื่อแนวความคิดหลัง
จากที่สรุปในใจตัวเองได้แล้ว อันนั้นเป็นความสามารถอีกชั้นหนึ่ง

ซึ่งถ้าพุทธธรรมมันจะยากมันยากที่เนื้อหา ไม่ได้ยากที่วิธีการ
นำเสนอ พุทธธรรมยาก พุทธศาสนานลกซ่ง อธิบายนาม
ธรรมทงนน ถ้าเราไม่มพนฐานทางด้านธรรมะ เรากอาจจะไม่
เข้าใจ แต่ถ้าเรามพนแล้ว อ่านเข้าใจได้ไม่ยาก”

“อีกอย่างหนึ่งที่น่าสังเกตในพุทธธรรม ผมอยากให้คุณ
ลองอ่าน จะไม่มีตัวตนของพระราชาวมอยู่ในนั้น ถ้าอ่านหนังสือ
เล่มอื่นอาจจะมีตัวตนอยู่ในนั้นเสร็จ พยายามให้คนอ่านเชื่อ
ตามที่ตนเข้าใจ แล้วยังตำหนิตเตยนแนวคิดอื่นที่ไม่เหมือนกับ
ที่ตนต้องการจะให้เข้าใจด้วย... แต่หนังสือเล่มนี้ไม่มี ตัวตน
ของผู้เสนอความคิดจะไม่ปรากฏออกมาในหนังสือเลย”

ท่านค้นคว้าจากหนังสืออะไรเป็นส่วนใหญ่

“พระไตรปิฎก... ข้อมูลส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก กับ
หนังสืออรรถกถา สังเกตว่าหนังสือที่เขียนโดยนักวิชาการสมัย
ใหม่ต่าง ๆ ทางฝรั่งนี้ ท่านจะอ่านน้อยมาก ท่านจะยกมาเฉพาะ
ที่เขาจับประเด็นไม่ครบแต่เขาเอาไปที่ความ เช่น พวกตะวันตก
มักจะเข้าใจว่า พุทธศาสนาเน้นในแง่ลบ ท่านบอกว่ามันจับไม่
หมดหรือที่บอกว่าเน้นในแง่ลบ...”

“คนอย่างนี้เราจัดเป็นอัจฉริยะ นาน ๆ จะมีชะที่ ฉลาดด้วย

ขยันด้วย ยังไม่มีใครเคยไปถามท่านว่า ท่านมีคติอะไรประจำ
ตัว คือในชีวิตนี้ คนเราจะมีคติประจำใจ แต่ผมพอจะได้
คุณลองไปถามท่านดสิเผื่อตรง คือจากวิถีชีวิตที่ท่านดำรงอยู่
ท่านจะต้องถือคติว่า “บัณฑิตย่อมฝึกตน” ที่ผมคิดว่าท่านคง
ถือคตินี้ เพราะท่านเคยแยมมาครึ่งหนึ่ง ท่านเคยบอกว่า ทำไม
ฝรั่งมันถึงเก่ง แล้วเราจะเก่งกว่าฝรั่งไม่ได้หรือ ท่านพูดในแง่
การศึกษาพระพุทธศาสนา เราอยู่ในประเทศที่นับถือพระพุทธ
ศาสนาแต่ฝรั่งต่างถิ่นที่มาสอนใจ มาอ่าน มาแปล เขียนตำรา
ไว้มากมาย ทำตึกชนนารไว้มากมาย ผมก็จับประเด็นแหละ ถ้า
ถึงขั้นจะเก่งกว่าเขา มันก็ต้องฝึกฝน จะอาศัยแต่ระบบแบบที่
สถาบันสงฆ์ให้อยู่ก็คงไม่พอ ผมหมายถึง เรียนบาลี สอบเปรียญ
หรือในมหาวิทยาลัยเป็นพุทธศาสน์บัณฑิต อะไรต่าง ๆ มันไม่ได้
สอนให้คิดทำอะไร หลักสูตรทวางไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จน
บ้านนี้ยังไม่ได้เปลี่ยนเลย มันอาจจะทันสมัยในช่วงนั้น แต่ยุค
นี้มันไม่ทันสมัยแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าจะอาศัยการเรียนแบบนั้น
คงไม่สามารถเก่งกว่าฝรั่งได้ ทางเดียวที่จะทำได้คือต้องฝึกตัวเอง
ผมเข้าใจอย่างนั้นนะ ...”

นอกจากหนังสือพุทธธรรมแล้ว หนังสือเล่มไหนของ

ท่านเจ้าคุณที่อาจารย์อยากจะแนะนำให้คนอื่นได้อ่าน

“ผมอยากจะให้อ่าน สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย นะ อันนี้
ก็อยากจะพูดนิดหน่อยว่า อาจจะมีคนเรียกได้ว่าท่านเจ้าคุณเป็นคน
ชี้ให้เห็นประเด็นนี้ เพราะปัจจุบันคนมักจะเห็นว่า สถาบันสงฆ์
ไม่ค่อยจะมีบทบาท ไม่ค่อยจะมีความหมายกับสังคมไทยเท่าที่
ควร ท่านเจ้าคุณก็ชี้ให้เห็นว่า จริง ๆ แล้วสถาบันสงฆ์มีบทบาท
ต่อสังคมไทยมาก ทั้งในอดีตและปัจจุบันซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า
อย่างน้อยแม้บทบาทบางอย่างของสถาบันสงฆ์ได้หมดไป เช่น
บทบาทด้านให้การศึกษแก่ประชาชนรัฐได้นำไปจัดการเอง พระ
สงฆ์ไม่มีบทบาทแล้วก็ตาม แต่ว่าโดยสภาพของสถาบันสงฆ์ใน
ปัจจุบันนี้ยังทำหน้าที่นั้นอยู่ ถ้ามองให้ลึกจะเห็น เพราะจริง ๆ
แล้วรัฐก็ยังไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง
ความเสมอภาคทางการศึกษายังไม่มี เด็กในชนบทยังไม่มีโอกาส
ได้ศึกษาเล่าเรียนเท่าไร เพราะระบบการศึกษาไทยมันเป็น
ระบบไต่บันไดคาราขึ้นไปเรื่อย ๆ ใครมีโอกาสก็ไปเรียนสูง
ลูกชาวไร่ ชาวนานี้ ๔๐-๕๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีโอกาสหรอก
ครับ ไม่มีหรอกที่ว่าตลอดคนไม่รู้หนังสือ ไม่ตลอดหรอก...”

ทั้งทำเรื่องตลอดไม่ตลอดดังกล่าว ผ่อนลมหายใจ

สักครู้อาจารย์ก็ว่าต่อ

“คนไม่รู้หนังสือเยอะ แค่ว่าบังคับประถมศึกษายังไม่ค่อยจะทั่วถึงเลย แล้วพวกนี้จะไปไหน ชาวไร่ชาวนาเขาก็อยากให้ลูกเขาเจริญเหมือนกัน ให้มาเรียนอย่างคนทั่ว ๆ ไป เขาก็ไม่มีปัญญาจะส่งลูกเขามาเรียน เพราะฉะนั้นประเพณีการบวชเรียนมันยังมีประโยชน์ ถ้ามองกันลึก ๆ แล้ว สถาบันสงฆ์ทำหน้าที่แบ่งเบาภาระของรัฐในการให้การศึกษา เป็นการฝึกอบรมคนมากมายมหาศาล ซึ่งอันนี้คนไม่ค่อยมองเห็น ผมเคยได้ยินคน ๆ หนึ่งว่า แต่ก่อนเขาไม่เข้าใจ คิดว่าพระบวชเรียนเอาเปรียบชาวบ้าน แต่พอได้อ่านหนังสือของท่านเจ้าคุณ เขาเลยเข้าใจ เขากลับคิดว่า นี่มันมีประโยชน์มหาศาล ที่ผ่านมาเขาคิดผิด เพิ่งจะมาคิดถูกต้องขึ้น อย่างนี้เป็นต้น ผมเลยอยากจะให้อ่าน...”

โดยส่วนตัวอาจารย์เริ่มสนใจความคิดของท่านเจ้าคุณตั้งแต่เมื่อไหร่

“พูดไม่ถูกหรอก... ผมก็อยู่ในแวดวงนี้มานาน แต่ผมก็ยอมรับในประเด็นที่ว่าท่านเป็นคนทศกถาธิราช หายาก ในแง่ที่

ท่านมองอะไรต่ออะไรทะเลปรีไปร้อง วิเคราะห์วิจารณ์อะไรได้ลึกซึ้ง มีฝรั่งคนหนึ่ง คุณกรานท์ โอลสัน ก็ถามผมว่า ระหว่างท่านพุทธทาสกับท่านเจ้าคุณเทพฯ ให้เครดิตใครมากกว่ากัน ผมก็บอกว่า รู้สึกผมจะนิยมท่านเจ้าคุณเทพฯ มากกว่า คือมันเป็นความรู้สึกส่วนตัว ที่เรานิยมก็เพราะว่ามันถกจรตส่วนตัว หนังสือของท่านพุทธทาสผมก็อ่าน ผมก็อ่านทุกคนนั่นแหละครับ”

เกี่ยวกับความเป็นนักวิชาการของพระเทพเวที

“ชีวิตท่านอยู่กับวิชาการ ทนคำว่าวิชาการ มันไม่ใช่วิชาการเฉพาะในแง่ทฤษฎีนะ คือจากการอ่านหนังสือของท่านมันแสดงให้เห็นว่าออกมาจากประสบการณ์ คือไม่ใช่เป็นแต่เพียงนักลอกตำรา การอธิบายอะไรอย่างนั้นได้มันจะต้องออกมาจากประสบการณ์ตรง คือพูดง่าย ๆ ว่าต้องเป็นนักปฏิบัติด้วย แต่ไม่ใช่ปฏิบัติแค่ที่เรามักเข้าใจกัน เช่นต้องหลับตา ต้องทำใจให้เขาเห็นว่า เป็นนักปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่นั้นมันมีรูปแบบ สาระจริง ๆ นั้นอยู่ที่การพัฒนาจิตใจ โกรธ หลง ลดลงแค่ไหนอย่างนี้ต่างหาก เพราะฉะนั้นผมมองท่านเจ้าคุณไม่ใช่ นักทฤษฎีอย่างเดียว เป็นนักปฏิบัติด้วย งานเขียนของท่านที่จับใจคนก็เพราะออกมาจากประสบการณ์ตรง

พิสูจน์ได้ในชีวิตจริง มีบางคนพูดว่าท่านปฏิบัติน้อย ถ้าพูด
โดยรูปแบบก็ใช่ แต่การปฏิบัติคุณต้องศุภสาระ ถ้าเป็นนักปฏิบัติ
แบบห่มผ้าสกรก เดินธุดงค์ แต่กิเลสเต็มพุง ก็ไม่เรียกว่า
เป็นนักปฏิบัติ ใช่... เรียกในรูปแบบ แต่สาระไม่ใช่”

“ทนน ท่านเป็นนักวิชาการในแง่ที่ว่า วิชาการแท้ๆ สมมติ
คุณนิมนต์ท่านไปอภิปรายสัก ๑๕ นาที ท่านจะทำยังไงคนส่วน
มากมักจะนึกว่าพูดแค่ ๑๕ นาทีไม่ต้องเตรียมอะไรหรอก|อย่าง
นักพูดทั่วๆ ไป เดินสายพูดแบบไม่เคยเตรียมอะไรเลย แต่
๑๕ นาทีท่านเตรียมกี่วัน... สามวัน... เพราะฉะนั้นจะเห็นได้
ชัดว่า การที่ท่านจะพูดจะเขียนอะไร ท่านเตรียมอยู่ตลอดเวลา
ทั้งๆ ในเรื่องที่ท่านรู้อยู่แน่นอนแหละ”

หนังสือปกขาว “กรณีสันตือโสภ” อาจารย์มีความเห็น
อย่างไรครับ

“ก็พูดสั้นๆ ถ้าไม่เหลือทนท่านไม่เขียน คนข้างนอกไม่
เข้าใจว่าทำไมท่านเจ้าคุณต้องลงมาเล่นเอง เปลืองตัวเปล่าๆ
อนันนมนเบนบุญหาธรรมวินัย ท่านจึงเขียนในหนังสือว่า งาน
รักษาพระธรรมวินัย การรักษาพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่ของ
พระที่มีสำนึกในการสืบทอดพระศาสนา ไม่ใช่ท่านไปทะเลาะกัน

คนนั้นคนนั้น ไม่ใช่เรื่องตลกขบขัน แต่เป็นเรื่องหลักการ และการ
เขียนนมนกม ไดวพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบอย่างเดียวนั้น... นมนเป็น
ปัญหาของสถาบัน งานนเป็นงานของมุมนำกรกษาพทธศาสนา
เป็นหนาทของพทธสาวก ซึ่งพระพทธเจาตรสว่า หนง ต้องศีกษา
พทธธรรมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สามารถแสดงอธิบายให้คนอื่นเขา
ใจ สอง ต้องปฏิบัติตามที่เรียนรูมา สาม สังกสอนคนอื่น ส
ปกป้องพระพทธศาสนา ต้องการาบการเข้าใจผิดอันเกิดจากทง
คนในและคนนอกศาสนาให้หมดไปโดยชอบธรรม”

แล้วอย่าง “ธรรมกาย” ละครับ

“ความจริงเรื่องนผมกพดมามากแล้วทงสองสำนัก ธรรม
กายนมนชดเลย พทธพานิชัย เอาศาสนามาหากิน ไม่ได้สอน
ธรรม ธรรมทสอนกสอนเพอจะหาเงิน เดยวัน... กจะพงแล้ว
คืออะไรก็ตามทไม่ได้เกิดจากเจตนาอันบริสุทธิ์แล้ว อยู่ไม่นาน
หรือ”

“ปัญหาของคณะสงฆ์ไทยทมันเกิดขนนนี้ ไม่ว่าจะเป็นธรรม
กายหรือสันตอโสภณนส่อให้เห็นถึงความอ่อนแอของการบริหาร
ศาสนาในยคนนี้ ปัญหาไม่ได้ใหญ่แต่ปล่อยให้มันใหญ่ จะจัด
การให้มันถูกต้องกได้ แต่ไม่ทำ”

สถานะของพระพุทธศาสนาในเมืองไทย

“ถ้าจะอยู่รอดได้ก็เพราะความดีของพระศาสนา องค์การอะไรที่เกี่ยวของกับทางศาสนานั้นมันหละหลวม คุณแล้วมันไม่น่าจะมีความหวังอะไร แนวโน้มที่บอกว่าคนรุ่นใหม่หันมาพึ่งพาศาสนามากขึ้น มันก็มาอย่างไม่มีทิศทาง คือมาเพราะเบียดทางโลก เบื่ออะไรต่ออะไร อยากแสวงหาแนวทางใหม่ ครั้นมากเหมือนมาสู่ความมืด เพราะว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่มีพื้นฐาน ไม่มีประสบการณ์ทางศาสนา ไปเจอพวกที่เอาศาสนาเป็นเครื่องมือหากินชักจูงไป อ้าว...ก็ไปอีก แบบหนีเสือ ประจวบเข้า”

“เมืองไทยเรามีนักปราชญ์ในทางพุทธศาสนาใหม่ ผมถามคุณ” อาจารย์ถามยั่วให้ยากรู้ประโยคต่อไปของอาจารย์เอง “เราขาดแคลนมาก ขาดผู้รู้ที่เป็นปราชญ์จริง ๆ เราอย่าไปหลงคิดว่าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ มีผู้เผยอจะไม่จริงหรอก มีแต่ผู้ทศควารุ์ เข้าใจวาร์ แต่ผู้ในแง่วิชาการที่จะอ้างอิงได้นั้น ไม่ค่อยมี...”

ทั้งท่ายด้วยราฟงดงนาเสียงของ “ฤาสมยนิโลกมันเอียง”
ยังกองอยู่

เมื่อสมควรแก่เวลาแล้ว การพูดคุยกับมหาใต้ หรือ
อาจารย์เสฐียรพงษ์ก็พอสมควรแก่สาระด้วย กล่าวขอบคุณ
อาจารย์ที่ให้โอกาสแก่ปาจารย์สารแล้ว ก่อนกลับยังได้หนังสือ
สอดี ๆ หลายเล่มจากอาจารย์ด้วย และเพิ่งจะรู้วุ่นน่นแหละ
ว่า อาจารย์เคยช่วยทำปาจารย์สารมาก่อน แม้แต่ขอหนังสือ
ก่อนที่จะตั้งว่า ปาจารย์สาร โดยอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์
น่น อาจารย์เสฐียรพงษ์ก็บอกว่าเคยช่วยคิดตั้งชื่อนมาก่อน
แต่จำไม่ได้แล้วว่าชื่ออะไร

นับกว่า ๑๗ ปีของ ปาจารย์สาร ผ่านฝนทนหนาวมาไม่
น้อย จะเพิ่มบิเหน็บอกกบกกขม้อจรู แต่วันนได้พบอดีต
พระนักเขียนในยุคโน้น ก็ขอกล่าวสวัสดิ์ท่านมหาครับ.

คัดจาก ปาจารย์สาร ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๖ พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๑
ในคอลัมน์ “พาทีลลา จาก ใต้ ตามทาง ถึง พระเทพเวที” โดย ทิว
ประดับตะวัน

เขียนถึง

พุทธทาสภิกขุ

(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอนที่ ๑)

ออกจะสายไปหน่อยสำหรับการแสดง “ โดม
นาคาร ” แต่พระคุณเจ้าผู้มนามเป็นที่รักกันทั่วไปว่า
“ พุทธทาสภิกขุ ” พระพุทธธรรมนั้นแบบอกาลิโก
ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา การเคารพบูชาท่านผู้เข้าถึง
พุทธธรรมก็น่าจะ “ อกาลิโก ” ได้ด้วย

ผมไม่เคยไปสวนโมกข์ ไม่เคยพบปะสนทนากับท่าน
เป็นส่วนตัว แต่ติดต่อกับท่านผ่านเพื่อนคนหนึ่งซึ่งเป็นศิษย์
ของท่าน เขียนอะไร มีทัศนะอย่างไรเกี่ยวกับแวดวงพระ

พุทธศาสนาในบ้านนเมืองนี้ ก็กราบเรียนท่านไป ท่านก็
ได้เมตตาให้โอวาทฝากมา บางครั้งก็ส่งหนังสือเทศนาของ
ท่านมาให้อ่านหลายเล่ม

ตั้งใจว่าวันล่ออายุท่านบน จะไปกราบท่านพร้อมกับ
หม่อมราชวงศ์ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ซึ่งจะนำพระบุตรชาย
ไปฝากไว้ที่สวนโมกข์ บังเอิญติดไปวิจารณ์งานเขียนของ
จร. ภัทรพร สิริกาญจน เรื่อง “แก่นพุทธศาสน์ในทัศนะ
ของท่านพุทธทาส” * ที่ธรรมศาสตร์เสีย ก็เลยออกไป

ทุกครั้งที่ผมอ่านหนังสือมากมายของท่านหรือเปิดเทป
ฟัง เสียงเทศน์อันมลลามาเนิบนาบ เยือกเย็นด้วยน้ำเสียง
แต่แผ่ร้อนในความหมายและท่าท่ายในความคิด ผมรู้สึก
ราวกับว่าตนเองได้นั่งสงบฟังธรรมอยู่ต่อหน้าท่าน ท่า
กลางต้นไม้อันร่มรื่นในสวนโมกข์ (ซึ่งผมไม่เคยไปเห็น
มา) ยิ่งไฉยยิ่ง

เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยในชีวิตของท่าน จากคำบอกเล่า
ของเหล่าสานุศิษย์ใกล้ชิดท่าน ไม่ว่าเรื่อง “หมาสมพา

* อ่านบทวิจารณ์โดยละเอียดในตอนท้าย

ให้หวย” เรื่อง “ปราปศิษย์ผู้ตีรูปแบบ” เรื่อง “วิชแก้
ทุกข้ออย่างฉบับปล้น” ฯลฯ ผมจดจำไว้หมดนำมาเขียนหา
กันแล้วก็ตาม อย่างเช่นเรื่องต่อไปนี้

ครึ่งหนึ่งมีโยมคนหนึ่ง กลุ่มอกกลุ่มใจในชีวิตอันเร่า
ร้อนทุนของตนไม่รู้จะแก้อย่างไร จึงไปกราบขอให้หลวง
พ่อพุทธทาสช่วยคลายทุกข์ หลวงพ่อถามว่า “มันกลุ่มมาก
หรือโยม”

“มากครับท่าน สมองแทบระเบิดเลย แน่นในอก
ไปหมด”

“เอาง โยมถอยออกไปยืนกลางแจ้ง สูดลมหายใจ
เข้าปอดแรงๆ สามครั้งแล้วตะโกนให้ดังที่สุดว่า “กูกลุ่ม
จริงโว้ย ๆ ๆ” ”

เขาถอยออกไปทำตามอย่างว่าง่าย แล้วกลับเข้ามาหา
ท่านด้วยใบหน้าผ่อนคลาย

“เป็นไง” หลวงพ่อถาม

“รู้สึกสบายขึ้นแล้วครับหลวงพ่อ” เขาตอบ

“เออ เขากลุ่มออกแล้ว” ท่านกล่าวยิ้มๆ แล้วไม่
พูดอะไรอีก

ครับ วิถีแก่ทุกข์ให้คน บางครั้งไม่จำเป็นต้องนั่งเทศน์
ยืดยาว ไม่ว่าเขาจะโง่หรือฉลาดแค่ไหน ถ้าท่านรู้จักแก่ถูก
จุด ก็สามารถ “ปลุกโพธิ์” ให้แก่เขาได้ วิถีการเช่นนี้
พระสงฆ์ฝ่ายธยานหรือเซ็นชอบใช้ หลวงพ่อพุทธทาสดู
เหมือนจะเป็นพระไทยรูปแรกที่น่าวิเศษขึ้นมาใช้ ถึงกับลง
มือแปล “สูตรเว่ยหล่าง” และ “คำสอนฮวงโป” เผย
แพร่ก่อนที่โรคเห่อเซ็นจะระบาดดังในปัจจุบันนี้

ลีลาการเทศน์ของท่านไม่เหมือนใคร ท่านพูดซ้ำๆ
ว่าไปเรื่อยๆ แต่ไม่ทำให้เบื่อหรือเซ็ง ตรงกันข้าม ยิ่งฟัง
ยิ่งเร้าใจ เพราะท่านใช้ถ้อยคำเข้มข้น จีใจ บางครั้งดู
เด็ดเผ็ดมัน กระตุกให้ขบคิดเป็นระยะๆ แต่ละคำที่ท่าน
คิดขึ้นมาใช้มีพลัง และทำทนายปัญญาอย่างประหลาด เช่น
“ตัวกู ของกู” “ตายเสียก่อนตาย” “การศึกษาหมาหาง
ควั่น” “กินข้าวจานแมว อาบน้ำในคู เป็นอยู่เหมือนตาย
แล้ว” หรือแม้แต่เรียกหมาว่า “สมพาล” คนฟังก็สะดัง
งกว่า ท่านตั้งหมาเป็น “สมภาร” เจ้าวัด บางครั้งกว่า
กลองจอง เช่น “ให้ถูกฝ่าถูกตัว มีหัวมีหาง ระว่างคาง

ระวังคอ ถอนตอลงหลัก รู้ว่าเบนกงจักรหรือดอกบัว ก็เลส
เป็นตัวธรรมะเป็นตน เป็นคนมีไขมันุขย์ ชาวพุทธต้อง
หมดบัญหา บัญญาตองคูกบสติ ทฐิตองสัมมา วิชาตองสอง
แสง การลงแรงตองคุมค่า ศลธรรมกลบมา โลกาสงบเย็น”

ทกระตักแรงจนคนฟังเส่นกระตักไปตามๆ กัน ก็เห็น
จะเป็นเมอครงเทศน์เรื่อง “ภูเขาแห่งวัดพุทธธรรม” ท่าน
กล่าวว่ “พระพุทธรูปเป็นภูเขาวางกนมให้เขาดงพุทธ
ธรรม” เทศนาเรื่อง “สญญาตา” หรือจิตว่าง กอกเรื่อง
หนงทฮอฮามากจนคนสำคัญเช่น ม.ร.ว. คึกฤทธ ปราโมช
และคอดมันิสต์สยามรัฐบางคนนำไปตากถางในหน้าหนังสือ
พิมพ์อยู่เสมอ ปฏิกรยาเยงนกลบเป็นผลดี คือทำให้คน
หันมาสนใจสิ่งทท่านเทศน์มากยงชน นับว่เทคนควธทำให้
คนมันงด้วยปรศนาธรรมกระตุนให้คนหยุดคิดนั ได้ผล
ชงงดฉบับพลัน

ท่านพุทธทาสกล่าวไว้วันหนงว่ “ก่อนนนกว่าการ
สอนสญญาตาจะตองใช้เวลาสัก ๒๐ ปี คนจึงจะเข้าใจ แต่
เวลานกยังไม่ถึงแล้ว เพราะคุณคึกฤทธเขาช่วยมาก”

ท่านย่อย “แก่นพุทธศาสน์” มาวางไว้สั้น ๆ ครอบคลุมทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” (สพฺพเพ ธมฺมา นาลิ อภินิเวสยา)

พุทธธรรมนั้นกว้างขวาง พระไตรปิฎกมากมายหลายเล่มสมุด อ่านเท่าไรก็ไม่รู้จบ แต่ถ้าท่านจับเอา “แก่น” และปฏิบัติได้ตาม “แก่น” แล้วไซ้ร้อ ย่อมว่าแต่ท่านจะทรง “พุทธทาส” และพระไตรปิฎกเลย
แม้พระพุทธเจ้าท่านก็ทั้งได้

พุทธทาสภิกขุ

(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอนที่ ๒)

พุทธทาสภิกขุ มีฉายาที่อุปมาฉายะตั้งให้ว่า
อินุทปณฺโณ แปลว่าผู้มีปัญญาเป็นใหญ่ พระ
อุปมาฉายะท่านจะคิดอะไรหรือไม่ก็ตาม นามนี้ช่าง
เหมาะสมยิ่งนัก เพราะท่านเป็นผู้นำทางปัญญาที่
เด่นมากในแวดวงพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับ
ทั้งภายในและนอกประเทศ แ่ว่วๆ จากรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ว่ารัฐบาลกำลังจะเสนอ
ชื่อให้ท่านได้รับรางวัลโนเบล ในฐานะเป็นผู้สร้าง
สันติภาพแก่โลก หรืออะไรที่ท่านองนั้นแต่จะให้อะไร
ท่านก็คงไม่ยินดียินร้าย

ส่วนนาม “พุทธทาส” เริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อคราวเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาส่งไปลงใน “เดลินิวส์” เขียนแบบนาม “ธรรมทาส” ซึ่งน้องชายท่านใช้ชื่อยุ่ก่อน เมื่อเกิด ธรรมทาส และพุทธทาสชนทัไชยา ก็เกิดนาม สังฆทาส ชนทกรุงเทพฯ นัยว่าเป็นชื่อของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แม่กองบาลีในปัจจุบัน

ที่มาของนาม “พุทธทาส” นั้นว่ากันว่าได้แรงบันดาลใจจากบทสวดมนต์ทำวัตรเย็นว่า “พุทธสุสาหสมิ ทาโสว พุทฺโธ เม สามิกสุโส พุทฺธสุสาหํ นิชฺยาเทมิ สรรณุชฺชิตฺถจิทฺตํ ขาพเจาเบนทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเบนนายของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอมอบถวายร่างกายและชีวิตนแดพระพุทธเจ้า”

มีความหมายว่า ผู้ทำงานรับใช้พระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ จนได้สัมผัสผลแห่งการปฏิบัติและเผยแพร่คำสอนของพระองค์เพื่อมวลมหาชน ทัไช “ทาส” ในความหมายที่รู้จักกันทั่วไปดังที่คนไม่รู้บางคนโมเมเอาด้วยวิชาไม

หลวงพ่อกล่าวว่า “เมื่อไม่นานมานี้มีคนเขียนลงใน
มติชนว่ามันต้องเลิกทาส เพราะสมัยนี้ไม่มีทาสแล้ว เขียน
ทำนองกระทบๆ เปรียบเปรย แต่ผมไม่อยากจะเขียนตอบ
โต้เพราะมันคนละทาสความหมายมันคนละอย่าง...”

“ทุกคนที่ชวนขวายเป็นความดี ความงาม ความจริง
ความถูกต้อง ความยุติธรรม ก็เหมือนกับรับใช้พระพุทธเจ้า
ในตัวอย่างยิ่งและเต็มที”

ครับ หลวงพ่อท่านเป็นผู้หนึ่งที่ชวนขวายเป็นความงาม
ความดีของมนุษยโลก จึงเหมาะแก่นามพุทธศาสนิกชนยิ่งนัก
และถ้าคนอื่นจะดำเนินรอยตามหลวงพ่อ ทำตัวให้เป็น
“พุทธทาส” กันมากๆ ก็รับประกันได้ว่า “ศีลธรรมกลับ
มา” และ “โลกาจะสงบเย็น”

เขียนยิ่งกว่าขามดารา ชวลิต แสงกลางนภา ครา อาทิตย์
อสดงอันเป็นที่ เปรมประชา (चितย) นั้นแล

นามสำนักว่า “โมกขพลาราม” ท่านก็ช่างคิดขึ้นมาใช้
ได้เหมาะเจาะกับกิจการที่ทำอยู่อย่างยิ่ง ท่านเล่าว่าคิดได้
โดยบังเอิญคือ ณ สถานที่ (สวนโมกข์เก่า) มีต้นโมกและ
ต้นพลายอยู่หลายต้น เอา “โมก” กับ “ปลา” มาต่อกัน

จับวชชะหน้อยเป็น “โมกขพลา” ต่อด้วย “อาราม”
ก็ เป็น “โมกขพลาราม” แปลว่า ทรนรมย์อันเป็นพลังแห่ง
โมกษะ (การหลุดพ้น)

พูดถึงความสามารถในการบัญญัติศัพท์แปลกๆ เช่นนี้
ทำให้นึกถึงท่านนาคประทีปอีกคนหนึ่ง ชื่อ นักปราชญ์
เยอรมันผู้เชี่ยวชาญพระพุทธศาสนาท่านหนึ่ง คือ แมกซ์
มูเลอร์ ท่านนาคประทีปบัญญัติว่า “โมกษมูลาจารย์”
แปลว่า “อาจารย์ผู้บุกเบิกโมกษะ (ในตะวันตก)” ฟัง
แล้วคมขำไม่แพ้ “โมกขพลาราม”

โมกขพลารามเกิดขึ้นในช่วงปี ๒๔๗๕ ยุคสมัยทำอะไรๆ
ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงทางบ้านเมืองก็เปลี่ยนแปลงการปกครอง
ทางคณะสงฆ์ก็เกิดขงฆ์เคลื่อนไหว จนเปลี่ยนพระราช
บัญญัติคณะสงฆ์ แต่นั่นเป็นเพียงเปลี่ยนรูปแบบเท่านั้น
สาระทางศาสนามีได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พระ
สงฆ์ส่วนใหญ่ยังหมกมุ่นอยู่ในไตรปิฎกวิชา บำเพ็ญตนเป็น
เพียง “บิณฑู” บอกทางสวรรค์นิพพานอยู่อย่างไรรู้ยังคง
เป็นอยู่เช่นเดิม

หลวงปู่พุทธทาสจึงปลุกตัวออกจากความเป็น “พระ
บ้าน” มาอยู่ป่าเป็น “พระป่า” ในสายตาของชาวบ้าน

ฝึกฝนตนเองทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติท่ามกลางชนชาติอัน
สงบสงัด ลองผิดลองถูกด้วยการปฏิบัติแปลก ๆ มากมาย
เช่น ห่มจีวรดำ ๆ หม่น ๆ ไม่สวมรองเท้า ไม่ใช้ร่ม ไม่
กินปลา กินเนื้อ กินแต่ผักหญ้า เป็นต้น ผลที่สุดก็ได้ข้อสรุป
ว่า ไม่ได้ผล “มันทำให้มันแปลกกว่าเพื่อน มันอยากจะ
ดีกว่าเพื่อน มันเล่นละคร แกล้งข้อมดำอวดคน ก็เลยเลิก”

อะไรก็ตามที่สักแต่ทำตามกันมาโดยไม่ “แข็ง” ใน
สาระที่แท้จริงก็จะกลายเป็นการสร้าง “รูปแบบ” ให้เกาะ
ยึดและพอกอป่าทามจนยากจะแกะเอาออกได้ในที่สุด

เขียนมาถึงตรงนี้ ใจมันกระหวัดถึงหลวงพ่อกุศล (ที่
ผมไม่เคยรู้จักท่านเป็นส่วนตัว เช่นเดียวกับท่านพุทธทาส)
หลวงพ่อกุศลท่านสั่งให้พระ “วังจงกรม” ไม่ให้เดินช้า ๆ
อย่างที่เขาทำกัน ท่านเขมานั้นทะบังเอิญมาพักอยู่กับท่าน
ชั่วคราวนึกแปลกใจ จึงเรียนถามว่า “ทำไมต้องวังละครับ
หลวงพ่อกุศล”

“แล้วทำไมต้องเดินละครับ” หลวงพ่อกุศลสวนทันที

ท่านน่ะแหละครับ พระเขมานั้นทะกักรัจฉะ

“อ้อ เรามันมัวติดรูปแบบ น้าเขกหัวตัวเองนั้ก”

พุทธทาสภิกขุ

(ดอกไม้และก้อนอิฐ ตอน ๓)

ได้ถวายช่อดอกไม้บูชาพระคุณแล้ว ขอนำก้อนอิฐก้อนหินเล็กๆ สักสองก้อนมาวางประดับสวนโมกข์ให้คงามด้วย

ดร. ภัทรพร ผู้เสนอบทความ “แก่นพุทธศาสน์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” กล่าวว่า ท่านพุทธทาสเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีการ ๒ วิธี คือการใช้ภาษาธรรมและการใช้สัญลักษณ์รูปภาพ ในทัศนะของท่านพุทธทาส ความหมายที่รู้กันทั่วไปหรือที่ท่านเรียกว่า “ภาษาคน” นั้นไม่ถูกต้อง ไม่ควรใช้ ความหมายโดยนัยหรือ “ภาษาธรรม” เท่านั้นถูกต้อง

ถ้าเชื่ออย่างนกออกจะ “สุดโต่ง” ไปข้างหนึ่ง พระ
พุทธเจ้าทเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ก็ต้องไม่มี มีแต่
“ความเป็นผู้” ชาติภพเป็นภุมหรือ existence ก็ต้อง
ไม่มี มีแต่ “ภาวะความมีความเป็น” สังสารวัฏการเวียน
เกิดเวียนตายระหว่างภพต่อภพก็ไม่มี มีแต่การเกิดขึ้นและ
ดับไปแห่งตัวกู ของกู หรืออย่างไร? นรก สวรรค์ ชาติ
หน้า ตามที่บันทึกไว้ในรูปพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก
จะว่าอย่างไร หรือว่ามีเฉพาะในความหมาย “ภาษาธรรม”?

ในเทศนาเรื่อง “ภาษาคนภาษาธรรม” ท่านอ้าง
พุทธวจนะว่า “บัณฑิตย่อมรู้จักเลือกอรรถทั้งสอง คน
ฉลาดเรียกว่าบัณฑิตเพราะเข้าใจอรรถทั้งสอง” คำว่า
“อรรถ” ในที่ที่ท่านพุทธทาสว่าหมายถึง “ความหมาย
ของคำ” หรือ ภาษาคนกับภาษาธรรมนั่นเอง ถ้าเช่นนั้น
จริง พระพุทธเจ้าก็ทรงยอมรับว่าถูกต้องทั้งสองนี้ แต่ต้อง
รู้จักเลือกว่าขณะใดควรใช้ในความหมายไหน การที่ท่าน
พุทธทาสปฏิเสธขนัยภาษาคน ยอมรับแต่นัยภาษาธรรม จึง
ไม่น่าจะสมหรือลงกันได้กับพุทธวจนะที่อ้างมาข้างต้น

การที่ท่านพุทธทาสมองอะไรเป็นภาษาธรรมไปหมด
 จนชนคำพูดธรรมดาๆ เช่น คำว่า กิน แต่งงาน พ่อ แม่
 หลับ ชาย เป็นต้น ดูจะทำให้เผื่อไปโดยไม่จำเป็น บาง
 ครั้งก็เล่นเลยไปไกลกระทั่งมองคำสอนของศาสนาอื่นเป็น
 ภาษาธรรมไปหมดแล้วตีความให้เขาเช่น “แอปเปิ้ลนั้น
 หมายถึงผลไม้แห่งความบริสุทธิ์ พระเจ้าห้ามกินผลไม้แห่ง
 การบริสุทธิ์ ถ้ากินเข้าไปแล้วจะต้องตาย หมายถึงการยึด
 มนถอมนตชั่วแล้วจะต้องทุกข์ตลอด เมื่อยังไม่รู้จักแยกดีชั่ว
 ก็ไม่มีการยึดถือและไม่เป็นทุกข์”

เทศนาเรื่อง “พุทธธรรมคริสตธรรม” ก็ดี “สอน
 พุทธศาสนาผ่านคัมภีร์ไบเบิล” ก็ดี ท่านล้วนเอาความ
 รู้ความเข้าใจของท่านบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
 พุทธไปใส่ให้ไบเบิลซึ่งมีรากฐานมาจากนิตยสาร
 คริสตทเคร่งครัดในแนวทางของเขายอมรับไม่ได้ ดังที่ท่าน
 บอกไว้ว่า “แต่เพื่อนคริสเตียนเขายืนยันว่าคัมภีร์ของเขา
 ไม่มีความหมายอย่างนั้น”

แต่ก็ยังมชาวคริสตอภกลุ่มหนึ่งเห็นด้วยและเห็นช่อง

โอกาสอาศัยแนวของท่านพุทธทาสมาตีความพุทธธรรมให้
บิดเบี้ยวเข้าไปเสริมหรือรับใช้ศาสนาของตน จนสร้าง
“สังฆกรรมปฏิรูป” ให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาและเลย
เถิดไปถึงขียนายพระรัตนตรัยอันเป็นทศารพสูงสุดของชาว
พุทธ จนได้รับการท้วงติงจากชาวพุทธ ดังเป็นทศรากับกัน
ดอยอยู่แล้ว

เจตนาอันบริสุทธิ์ของท่านพุทธทาสที่จะสร้างความเข้าใจ
ใจอันดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนต่างศาสนา โดย
ลงทุนตีความประนีประนอมความหมายของพุทธธรรมให้
สอดคล้องกับคริสตธรรม กลับได้รับสนองตอบในทางตรง
ข้าม แทนที่จะเกิดความเข้าใจกันกลับเป็นการสร้างความ
แตกแยกขงกัน เหมือนคนอยู่บ้านใกล้เรือนเคียง ออกฝ้าย
หนึ่งคอยลกคอยนคเอาข้าวของเวลาออกฝ้ายหนึ่งเปลอ อย่าง
นี้ไม่รู้ว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกได้อย่างไร

มันแปลกตรงที่ครนเจ้าของบ้านเขาอะอะโวยวายขน
มา กลายเป็นว่าเจ้าของบ้านแล้ว ที่ไม่เปิดโอกาสให้ขโมย
มันลักของได้สะดวก และแปลกยิ่งกว่านั้น ท่านผู้รูบาง

ท่านกล่าวว่า “เราไม่ถูกย้ายขนาด (ประเทศลังกา) นั้น
เป็นแต่ถูกแย่งชิงเอาไปโดยไม่ถึงกับมีโจรมาปล้นบ้าน หาก
มีขโมยมาลักเอาไปบ้างเท่านั้น หน้าที่ของคนถือพุทธต้อง
ระวังบ้านเรือนของเรา อบรมบ่มนิสัยคนของเราด้วยความ
ไม่ประมาท โดยไม่ต้องเกลียดโจรหรือขโมย” (คำนำ
“พุทธ-คริสต์ในทัศนะท่านพุทธทาส”)

ขโมยขึ้นบ้านแทนที่จะตำหนิขโมยกลับไปโทษเจ้าของบ้าน
ไม่ดูแลบ้านช่องให้ดี นับเป็นทัศนะที่แปลกดี เฉลอ ๆ อีกหน่อย
คงจะเสนอให้จับเจ้าของบ้านไปลงโทษแทนขโมยเสียละกรรมัง

สัทธรรมปฏิรูปที่เกิดขึ้นโดยนามือของเดียรถีย์ (แปล
ว่าผู้ถอดถอน) เช่นนี้ หลวงพ่อพุทธทาสคงปฏิเสธความ
รับผิดชอบได้ยาก เพราะส่วนใหญ่เขาได้แนวไปจากท่าน
ถ้าต่อไปเขาจะประกาศว่า ศาสนาเขาก็สอนนิพพาน สอน
สุญญตาเหมือนกัน ก็คงว่าเขาไม่ถนัดนัก เพราะท่านก็
เฉลอพูดไว้เหมือนกันว่า ในศาสนาคริสต์ก็ม่อนต์ตามีสุญ-
ญตา ยังการตีความ “ไม้กางเขน” คือการทำลายเสียซึ่ง
ตัวกูของกูอีกเล่า มีโยเพื่อนคริสเตียนที่เคร่งในคำสอนของ

เขาไม่เห็นด้วย ท่านก็อุตสาหักขัดเยียดให้เขา

แต่เมื่ออ่านเทศนาเรื่อง “อนัตตา” และเรื่อง “ความว่าง” ท่านกลับยืนยันว่า “อนัตตา” มีแต่ในพุทธศาสนา ไม่มีในคำสอนลัทธอน ซึ่งสอนให้มอตตายดมนัชดมนั

ผมฟังแล้วกึ่งงเหมือนกันว่าหลวงพ่อกันจะเอา
อย่างไร จะปฏิเสธหรือยอมรับกันแน่

พุทธทาสภิกขุ

(ดอกไม้และก้นอิฐตอนสุดท้าย)

ผลงานบรรยายธรรมของท่านพุทธทาสมีมากมาย
มหาศาลมากกว่าใคร ๆ ในยุคสมัยนี้ แต่น่าเสียดาย
ว่า เทศนาที่พิมพ์เผยแพร่เหล่านี้ ได้ถูกถอดจาก
เทปบันทึกเสียงแล้วนำมาตีพิมพ์เผยแพร่โดยที่
ไม่ได้รับการ edit ใดๆ ที่ท่านเป็นคนละเอียดถี่ถ้วน
มาก แต่คงไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบตรวจทาน คง
ปล่อยให้ศิษยานุศิษย์จัดการกันเอง (บางคนก็แอบ
พิมพ์ขายเอาเงินเข้าพกเข้าห่อโดยพลการ โดยไม่
ได้รับการอนุญาตจากท่านเสียด้วยซ้ำ)

ผลงานที่ออกมาบางครั้งจึงปรากฏข้อความที่ “พูดขัด
กันเอง” หรือประเด็นไม่ชัดเจน ทำให้ผู้นำไปอ้างอิงผิด
ความมุ่งหมายของท่านก็มี เรื่องหนึ่งที่ “ลูกศิษย์” บาง
คนนำเอาไปอ้างอิงไม่รู้จบก็คือการปฏิเสธชาติหน้า

คนหนึ่งคือ นายบุน จงประเสริฐ (ผู้ล่วงลับไปแล้ว)
อีกคนหนึ่งคือ นายไสว แก้วสม เขาอ้างว่าท่านพุทธทาส
ปฏิเสธชาติหน้า ปฏิเสธการตายเกิดในแง่ข้ามภพข้ามชาติ
ทั้งนี้เพราะท่านอธิบายปฏิจจสมุปบาท เน้นเฉพาะนัยชั่ว
ขณะจิตเดียว (เอกจิตตขณิก) แล้วอ้างว่า การอธิบายแบบ
ข้ามภพข้ามชาติเป็นมติอรรถกถา เป็นมติของพระพุทธ
โฆสภาจารย์ชาวอินเดีย “มันผิดกันมานานแล้ว”

ที่จริงแล้วการอธิบายปฏิจจสมุปบาททั้ง ๒ นัยนั้นมีอยู่
ในพระไตรปิฎกทั้งนี้คือ

- นัยชั่วขณะจิตเดียว เป็นนัยอภิธรรมปิฎกหรือเป็น
การอธิบายแนวพระอภิธรรม

- นัยข้ามภพข้ามชาติ เป็นนัยพระสูตรหรือเป็นการ
อธิบายแนวพระสูตร

พระพุทธโฆสาจารย์ท่านก็อธิบายทั้ง ๒ นัยเหมือนกัน
เพียงแต่นัยช่วงขณะจิตเดียวท่านอธิบายสั้นไปหน่อย นัยข้าม
ภพข้ามชาติท่านอธิบายโดยพิสดาร แลมนำมาขยายอย่าง
ละเอียดลออใน “วิสุทธิมรรค” อีกด้วย เลยกลายเป็น
เป้าถูกโจมตีว่า เป็นต้นเหตุแห่งการอธิบายพระพุทธวจนะ
ผิดๆ มาเป็นพันๆ ปี ลากพุทธไปเป็นพราหมณ์

ท่านขนกคอกคนท้องถิ่นว่า เจนจบพระพุทธศาสนาบาง
คนกลายายพระอรรคกถาจารย์และดุษฎีบุรพาจารย์ทั้งหลาย
ที่ท่านสั่งสอนพระพุทธศาสนา อวดอ้างใครต่อใครว่าการ
อธิบายเรื่องกรรมเรื่องสังสารวัฏถูกต้องนั้นต้องอธิบายตาม
แนวพระไตรปิฎกคือทฤษฎีวัฏฏะ ๓ (กิเลส-กรรม-วิบาก)
เท่านั้น อธิบายอย่างอนผิดหมด เพราะขัดกับพระพุทธพจน์

หารู้ไม่ว่าทฤษฎีกิเลส-กรรม-วิบากนั้น พระพุทธ
โฆสาจารย์เป็นคณบดีบัญญัติขึ้นใช้ห้ามในพระไตรปิฎก
ไม่ (ดูรายละเอียดในวิสุทธิมรรคภาค ๓ หน้า ๑๕๘)

ท่านพุทธทาสเล่าไว้ในหนังสือ “เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา
๒” (ที่พระประชา ปสนนธมฺโม สัมภาษณ์และจัดพิมพ์)
เกี่ยวกับบุคคลทั้งสองว่า

“มีคนเขียนมาด่าผมว่า สอนเป็นนตถกัทธูตายแล้วไม่
เกิด ความจริงมันคุณบูน จงประเสริฐทั้งนั้น ผมมาเห็น
เขามันเกิดเรื่องแล้ว คุณบูนก็ถูกด่าเยาะเหมื่อนกัน ถูกบัตร์
สนเท่หัด้า คุณไสว แก้วสม ก็เหมื่อนกัน คัดไปแล้วเอา
ไปพูดเลยเถิด แต่ผมไม่สนใจ ใครจะว่าอย่างไรก็ว่าไม่
รู้สึกอะไรด้วย หลักฐานมันมีอยู่แล้วว่าเราพูดจริงๆ เป็น
อย่างไร ในหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้”

ฟังตามนั้นก็เข้าใจว่า ท่านมิได้ปฏิเสธชาติหน้า ท่าน
ยืนยันว่าท่านมิได้สอนเป็นนตถกัทธู แต่คนทอ้างเป็นศิษย์
ใกล้ชิดรู้ใจอาจารย์นำไปอ้างเอาเอง

แต่พออ่านเรื่อง “ชาติหน้าชาติหน้า เรื่องผีๆ สางๆ”
ทสวนพุทธธรรมเชิงใหม่จัดพิมพ์ กลับมีข้อความขัดแย้ง
กับทกล่าวมาข้างต้นอย่างชัดเจน โดยท่านยอมรับแต่การ
เกิดทางนามธรรมในปัจจุบันเท่านั้น ปฏิเสธชาติหน้าในแง่
ขำภพ ขำชาติ ผมขอคัดข้อความมาดั่งนครับ

“ส่วนเรื่องชาติหน้าของการเกิดฝายนามธรรมหรือฝาย
จิตัน มีสลบกันอยู่ในชาตินี้ และกระทั่งวนนมหาตนาชาติ
หน้าสลบกันอยู่ จนกล่าวได้ว่าในกรณีทความรูสึกว่าตัวกู

ของกุกุเกิดชนกรงหนงนกกคอชาตหนง พอกรณนสนสุด
 ใปกัรเควกชาตหนาสนสุดใพรอมทจจะมีชาตหนำใหม่ คอ
 จจะมีกรณทำใหเกิดตัวกูกตอใใหม่ นเควกชาตนกับ
 ชาตหนำ แมใภายใวันหนงกมตงหลายชาต ชาตหนำ
 ของคนงใจะตอองอู่ใกลหลังจาทายแล่วเสมอ แตชาตหนำ
 ของคนฉลาตตอองอูทนและเดยวัน ตัดตอกันใไปเลยทีเดยว”

ข้อความมันขัดกันอยางนแหละกรบ ใจกราบเรียนถาม
 หลวงพอทเคารพว หลวงพอรุณาทำประเด็นใมันขัด ใ
 จะใได้ใใหม่ หาใไม่ลูกศิษย์บางคนจะ “กัดใไปแล่วเอาใไป
 พุดเลยเถิด” อูเรอใไป

และศิษย์ประเภทนก็มกมิตัวตายตัวแทนชะด้วยสิ

“พุทธาไส	มหาเถโร	อินทปญโญ	ติเปฏโก
ปายี	ปาเยติ	ธมโมช	นิปโน
วิปสนุเนน	จิตเตน	สิรสา	ตัมนามิท”

กตายั มยา “สุถิรวเสน”

บทความทั้ง ๔ ตอนนั ลงตัดตอกันใ ไทขรัฐ และนำพิมพ์ใ สวนทาง
 นิพพาน ฉบับรวมเล่ม พ.ศ. ๒๕๓๐

พูดถึง

แก่นพุทธศาสน์ในทัศนะของ พุทธทาสภิกขุ

ขอนอบน้อมแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ชอบด้วย
พระองค์เอง ขอนมัสการพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระ
เทพวิสุทธิเมธหรือพุทธทาสภิกขุ สวากษ์ปฏิปัตตปฏิปัตตชอบ
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบเรียนท่านอาจารย์ทั้งหลาย
ผมได้รับ “อาราธนา” ให้มาวิจารณ์บทความของ
อาจารย์ ดร. ภัทรพร โดยเขาส่งบทความไปให้อ่านก่อน
และให้วิจารณ์จากบทความนั้น ความจริงแล้วก็ไม่จำเป็น
ต้องทรมานผมให้มานั่งฟังก็ได้ เพราะจุดประสงค์ต้องการ
ให้วิจารณ์บทความ ไม่ใช่ให้วิจารณ์เรื่องที่พูด เพราะ

ฉะนั้นตอนผมนั่งฟังผมก็ไม่ได้ฟังหรือครับ ทำท่าฟังไป
ยั้งนเอง

เดิมทีผมคิดเอาเองว่า ผมเข้าใจท่านพุทธทาส ไม่
จำเป็นต้องอ่านงานของท่าน ไม่ต้องฟังเทศนาของท่าน ผม
พอจับประเด็นหลักที่ท่านเน้นอยู่เสมอได้ ก็ไม่ให้อึดมั่น
ถ่มัน ให้ละตัวกูของกู หากคนเราละตัวกูของกูได้ ก็เท่า
กับเข้าใจหลักทั้งหมดของพระพุทธศาสนา ท่านพุทธทาส
จะเทศน์ก็ทรงกหนด จะเขียนหนังสือก็เล่ม ก็คงไม่หนาแวน

เพราะฉะนั้นผมจึงไม่ค่อยได้อ่านงานของท่าน เพราะ
คิดว่าจับประเด็นหลักของท่านได้ แต่พอได้รับเชิญมาให้
วิจารณ์ก็ลำบากสักรับ ผมจึงต้องไปหาหนังสือมาอ่านก็อ่าน
ไม่ได้หมด เพราะมีมากเหลือเกิน

การวิจารณ์ จะไม่ขีดวงอยู่เฉพาะงานเขียนของ
อาจารย์ ดร. ภัทรพร เท่านั้น จะขออนุญาตล่วงล้ำเข้าไปถึง
เจ้าของงาน คือท่านหลวงปู่พุทธทาสด้วย

ผมมีเรื่องค้างใจบางอย่างประการเกี่ยวกับท่านพุทธ
ทาส ผมคิดว่าโอกาสนี้เป็นโอกาสเหมาะที่สุดที่ผมจะแสดง

ออกมาท่ามกลางที่ประชุมของนักปราชญ์ทั้งหลาย ผิดถูก
อย่างไรผมขอรับผิดชอบเต็มที่

วันนี้ผมนำเทปมาด้วยเพื่อบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และ
ขอให้ที่ประชุมบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย ที่คณะทั้งหมด
ผมแสดงออกมาวันนี้ ผมรับผิดชอบเต็มที่

ขอเขียนของอาจารย์ภัทรพร ผมจับประเด็นได้ดังนี้

๑. ท่านพุทธทาส ใช้แนวจากพระไตรปิฎกแก้ปัญหา
สังคม

๒. แก่นพุทธศาสนาให้ที่ศนะของท่านพุทธทาส คือ
ธรรมในความหมาย ๔ ประการ

๓. แนวการสอนธรรมของท่านพุทธทาสเน้นแตกต่าง
กันไปตามยุคสมัย

๔. ท่านพุทธทาสใช้สื่อความหมาย ๒ อย่างคือ ภาษา
ธรรมและสัญลักษณ์รูปภาพ

๕. ท่านพุทธทาสกลับไปสู่ความหมายเดิมของพุทธ
ธรรมโดยปฏิเสธอรรถกถาและความรู้ทางปริยัติ

๑. ประเด็นที่หนึ่ง อาจารย์ภัทรพรได้สรุปเค้าโครง
คำสอนและแนวปฏิบัติของท่านพุทธทาสว่า ยึดพระไตร

บัญญัติเป็นแนวไว้ ๔ ข้อ ถ้าผมจับสาระได้ถูกต้อง ก็จับได้
ความว่า “คนที่มีใจบริสุทธิ์ปราศจากกิเลสตัณหาหยาบม้วน
จากทุกข์ และคนชนิดนี้สามารถพัฒนาวัตถุให้เจริญ แต่
ถ้าจิตใจตรงกันข้ามก็ให้ผลตรงข้ามเช่นกัน”

ผมเห็นด้วยในข้อที่ว่า คนที่มีจิตใจบริสุทธิ์ปราศจาก
กิเลสตัณหาหยาบม้วนจากทุกข์ นี้ไม่มีปัญหา เป็นพุทธวจนะ
และเป็นสาระทั้งหมดของพระพุทธศาสนา แต่สงสัยประ
เด็นว่า วัตถุพัฒนาและเสื่อมทรามตามจิตใจของบุคคล
อาจารย์ใช้คำนี้จริง ๆ นะครับ

จำเป็นหรือไม่ ที่คนที่มีจิตบริสุทธิ์ปราศจากกิเลสจะ
สามารถพัฒนาวัตถุให้มันเจริญมากกว่าคนที่ไม่บริสุทธิ์ พุด
ง่าย ๆ จำเป็นหรือไม่ที่พระอรหันต์จะมีความสามารถ
ในการสร้างเทคโนโลยีชั้นสูงให้เจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าปุถุชน
คนมักเลส

พุทธวจนะที่อาจารย์นำมาอ้างเพื่อสนับสนุนความคิดนี้
(ในหน้าสองของบทความ) ความหมายที่แท้จริงมีเพียงว่า
“ถ้าใจเป็นกุศลหรืออกุศล กุศลหรืออกุศลกรรมเหล่านี้ก็
ตามมา” หรือหมายความว่า “พฤติกรรมจะดีหรือชั่วล้วน

เนื่องมาจากใจก่อนอื่น” ยิ่งที่อาจารย์เห็นว่า “หากบุคคล
มีกุศลจิตก็สร้างวัตถุให้ก้าวหน้า” ด้วยแล้ว ผมเห็นว่า เลย
ประเด็นหรือ “เลยธง” ไปไกล อย่างที่ภาษาบาลีเขาว่า
อจฺจสรา โข ภทฺทวเร ตุก่อนภัทรพร ท่านพูดเลยประเด็น
หรือออกนอกขอบเขตไปเสียแล้ว

คำถามของผมนั้นคือ ท่านพุทธทาสพูดอย่างจริงจังหรือ
ครับ ว่าคนหมดกิเลสแล้วมีความสามารถสร้างเทคโนโลยี
ให้ก้าวหน้ายิ่งกว่าคนมีกิเลส ถ้าพูดไว้ที่ไหนก็ขอความกรุณา
อาจารย์ชทางสว่างให้แก่ผมด้วย

๒. ประเด็นที่สอง แก่พุทธศาสน์ในทัศนะของท่าน
พุทธทาสที่อาจารย์ภัทรพรสรุปมา ๔ ข้อนั้น ผมและใครๆ
ที่เคยอ่านงานของท่านพุทธทาสมาบ้างก็คงรู้อยู่แล้ว เพราะ
ท่านพูดที่ไหนๆ ก็ยกธรรมในสคความหมายนำมาพูดเสมอ

บางครั้งเพื่อให้ผู้ฟังจับใจความได้ชัดเจน ท่านก็สรุป
ออกมาเป็นคำพูดประโยคเดียวว่า “ธรรมะคือระบบแห่ง
การปฏิบัติที่ถูกต้องและจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนทุกตอน
แห่งวิวัฒนาการของเขา”

อาจารย์เพียงแต่ยกคำพูดของท่านพุทธทาส มาพร้อม
อธิบายประกอบขยาย จะให้ผมวิจารณ์ไม่รู้จะวิจารณ์ยังไง
ขอเขียนน่าจะสนใจยิ่งขึ้น ถ้าสามารถสืบค้นว่า การ
ที่ท่านพุทธทาสย่อยพุทธศาสนาออกมาเป็นแก่นสั้น ๆ ด้วย
คำว่า ธรรมะ ในสัจความหมายนี้ ท่านเอามาจากไหนเป็นหลัก
ฐานยืนยันเพียงใด

และถ้าอินทรียกเกล้า จะบอกด้วยว่าที่ท่านสรุปออกมา
อย่างนั้นครอบคลุมและถูกต้องหรือไม่ก็ยังไม่ค่อยได้มีช่อง
แสดงมติว่าผมเห็นด้วยกับอาจารย์หรือไม่

เมื่ออาจารย์ไม่ชงข้อให้ผมวินิจฉัย เป็นอันว่าผมหาช่อง
ของผมเองก็แล้วกัน ผมขอเสนอตั้งนครรับ ผมเคยสงสัยมา
นานแล้วเหมือนกันว่า ท่านพุทธทาสไปเอาความหมายของ
ธรรม ๔ ประการมาจากไหน

ผมได้เรียนถามพระเถระรูปหนึ่งที่ผมนับถือเป็นอาจารย์
เอ่ยชื่อ ที่ประชุมณคังรุกกิต คือท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนี
ผมเรียนถามว่า ท่านพุทธทาสให้ความหมายธรรมเป็น ๔
ประการที่ท่านเอามาจากไหน

ท่านเจ้าคุณอาจารย์บอกว่า คงจะเก็บความจากคำนิยาม
ศัพท์ว่า “ธมฺม” ในอรรถกถาต่าง ๆ เหล่านี้คือ

สัทธมฺมปกาสินี อรรถกถาปฏิสัมภิทามรรค หน้า ๑๕

ปรมัตถทีปนี อรรถกถาอติวุตตกะ หน้า ๔๖

ปปัญจสุทนี อรรถกถามัชฌิมนิกายเล่ม ๑ หน้า ๒๓

มธฺรุตถวิลาสินี อรรถกถापुททวงฺงสะ หน้า ๒๔

สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาทิฆนิกายเล่ม ๑ หน้า ๑๒๘

ธมฺมปทัญญูกถา อรรถกถาธรรมบทภาค ๑ หน้า ๒๐

ความหมายของคำว่า “ธมฺม” กระจายอยู่ในแต่ละ
เล่มมากบ้างน้อยบ้าง เมื่อประมวลแล้วได้ ๑๑ ประการ
จาก ๑๑ ประการนี้ ท่านพุทธทาสสรุพออกมาเป็น ๔ ความ
หมายดังที่ทราบแล้ว นับเป็นความเห็นของท่านเจ้าคุณพระ
ราชวรมุนเฑษวกับเรื่องน

ในส่วนตัวของผม การที่ท่านพุทธทาสสรุพออกมาเช่น
นี้ ผมมองได้ ๒ แนวทางคือ ทางหนึ่งท่านอาจมองโครง
สร้างและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาทั้งหมด ทั้งด้าน
ปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ แล้วสรุพออกมา หรืออีกทาง

หนึ่งอาจตรวจสอบความหมายจากอรรถกถาแล้วค่อยออกมา
ให้กลมกลืนกับพระไตรปิฎก

ฉะนั้นข้อสรุปของอาจารย์ภทพรตอนท้ายว่า “ท่าน
พุทธทาสปฏิเสชอรรถกถา” ไม่น่าจะจริง แม้บางครั้งท่าน
จะพูดออกมาอย่างนั้น แต่หลายต่อหลายครั้งที่ท่านเทศน์
ท่านก็อาศัยแนวอธิบายจากอรรถกถาประกอบมากเสียกว่า
พระไตรปิฎกก็มี

ดังกรณีเทศน์เรื่องกรรม ครั้งแรกท่านอธิบายตามนัย
วิสุทธิมรรค ซึ่งนับเป็นหนังสือระดับอรรถกถา ท่าน
อธิบายกรรม ๑๒ อย่างตามแนววิสุทธิมรรค จะเรียกว่า
ปฏิเสชอรรถกถาได้อย่างไร

มาตอนหลังนทานนทานหันมาอธิบายตามนัยพระไตร
ปิฎก คือแบ่งกรรมเป็น ๔ คือ กรรมดำ กรรมขาว กรรม
ทั้งดำทั้งขาว กรรมไม่ดำไม่ขาว หรือกรรมเหนือกรรม
แล้วท่านก็ยั่วว่า กรรมเหนือกรรมนทานนับเป็นกรรมที่
ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาอธิบายอย่างอนัตตมนิยม คือ
อย่างที่ท่านอธิบายไว้เมื่อก่อนนี้ไม่ถูกต้องกว่าอย่างนั้นแหละ

เพราะฉะนั้นอย่าพูดเลยครั้งว่าปฏิเสธรรตถกตา เพราะ
มีคนพูดมากแล้วก่อนหน้านั้น แต่เอาเข้าจริงแล้วก็ไม่เห็น
ทำได้

ยกตัวอย่างพระจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ สมัยเป็นวชิร
ญาณภิกขุ ท่านบอกว่าท่านปฏิเสธรรตถกตาฎีกายอมให้คน
ท้าวว่าเป็นมัจฉาทิฐิ อ่านประวัติของท่านตอนตั้งคณะธรรม
ยุติกาคณะศึกรับ การเกิดขึ้นของคณะธรรมยุตินั้นอรรตถกตา
เป็นตัวชี้ ไม่ใช่พระไตรปิฎกเป็นตัวชี้

การอธิบายความถูกผิดแห่งสังฆกรรมต่างๆ อาศัยแนว
อรรตถกตาทั้งนั้น ไม่ใช่จากพระไตรปิฎก แล้วอย่างนี้จะ
เรียกว่าปฏิเสธรรตถกตาได้อย่างไร เรื่องนี้ตามเวลาเราอาจ
ถกเถียงกันได้มาก

ผมเรียนถามท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนีว่า คำนิยามของ
ท่านพุทธทาสครอบคลุมหรือไม่ ท่านบอกว่าเป็นแนวหนึ่ง
แต่ถ้าเป็นท่าน ท่านจะไม่นิยามอย่างนั้น รวมทั้ง “หัวใจ”
ศาสนาด้วย ท่านมีความเห็นอีกอย่างหนึ่ง ต่างจากท่าน
พุทธทาส

ทำนสรูปความหมายของธรรมไว้ ๕ นัยดังนี้

๑. ธรรม หมายถึงสภาวะที่มอยู่เป็นธรรมดา หรือความเป็นไปตามธรรมดา แยกง่าย ๆ เป็น ๒ ส่วนคือ (๑) ธรรมดา คือความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผล หรือตัวกฎนั้นเอง เรียกง่าย ๆ ว่า ความเป็นไปของธรรมชาติ (๒) ธรรมชาติ คือสภาวะหรือสิ่งทั้งหลายที่เป็นไปตามกฎแห่งเหตุและผล เรียกง่าย ๆ ว่า สิ่งที่เป็นไปตามธรรมดา

๒. ธรรม หมายถึงส่วนย่อยของธรรมดาหรือธรรมชาติที่แบ่งออกไปเป็นหน่วยหนึ่ง ๆ หรือหัวข้อหนึ่ง ๆ ตามที่ปรากฏแก่มนุษย์ หรือตามที่มนุษย์กำหนด หยิบยกขึ้นมาพิจารณาหรือกล่าวถึงในขณะหนึ่ง ๆ เรียกง่าย ๆ ว่า องค์ประกอบของธรรมดาหรือธรรมชาติ ตรงกับคำไทยว่า "สิ่ง, ปรากฏการณ์, อาการ, สภาพ" เป็นต้น

๓. ธรรม หมายถึงตัวความจริงหรือหลักความจริงตามธรรมดาของธรรมชาติ ขอนสืบเนื่องมาจากข้อหนึ่งนั่นเอง แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมดาและ

ธรรมชาติในแง่ธรรมดาและธรรมชาติในปรากฏแก่ปัญญา
ของมนุษย์ หรือสาระแห่งธรรมดาและธรรมชาติในมนุษย์
จะพึงเข้าใจด้วยปัญญา

๔. ธรรม หมายถึงคำสอนที่บรรจุความจริงดังกล่าว
ข้างต้น ก็นำเอาความจริงที่มอยู่เองตามธรรมดาในธรรม
ชาตินั้นมาแสดง ในแง่ธรรมชาติถึงหมายถึงคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้า

๕. ธรรม หมายถึงความดี หรือสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเรียก
กันโดยทั่วไปว่าคุณธรรม ขอนเป็นความหมายทางจริยธรรม
และสัมพันธ์กับข้อที่ ๕ คือธรรมในฐานะที่เป็นคำสั่งสอน
ของพระบรมศาสดาส่วนที่พึงประพฤติหรือแนะนำให้คน
ประพฤติเพื่อให้เกิดผลดีสอดคล้องกับกฎธรรมดา (ตาม
ความหมายในข้อที่หนึ่ง)

ถ้าจะสรุปให้สั้นกว่านี้ จะได้ดังนี้ครับ

๑. ธรรมชาติและธรรมดา หรือตัวธรรมชาติและกฎ
ธรรมชาติ

๒. ความจริงของธรรมชาติและธรรมดานั้น

๓. ข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติดั้งเดิมและธรรมเนียมที่จะเป็นผลดีแก่มนุษย์

๔. คำสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงถึงสามอย่างข้างต้น

อันนมิใช่คำของท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนีนะครับ ผมสรุปจากนัยทั้ง ๕ ที่ท่านให้มาออกทั้งหมด

ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับ “หัวใจ” ศาสนานั้น ท่านพุทธทาสปฏิเสธสิ่งนั้นก็ปรากฏในโบราณบัญญัติไว้ (ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส) ท่านว่าหัวใจของพุทธศาสนาคือ “สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น (สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย) (มัชฌิมนิกายมุลบัตตนิคาเย ๑๒/๔๓๔/๔๖๔) แต่สำหรับท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนีท่านเห็นว่า นั่นเป็นอุบายวิธีที่จะให้เขาถึงแก่น มิใช่แก่นหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา ท่านว่าน่าจะเป็น “วิมุตติสารา สพฺเพ ธมฺมา = ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมิยึดมั่นเป็นแก่น (อังกุตตรนิกาย อัญญกนิบาต ๒๓/๑๘๕/๓๕๐, อังกุตตรนิกาย ทสกนิบาต ๒๔/๕๘/๑๑๓) อย่างแรกเป็นวิธีเขาถึงแก่น อย่างหลังเป็นแก่น เพราะฉะนั้นน่าจะเป็นอย่างหลังมากกว่า ความ

จริงมันมีใช้เรื่องที่เราจะมาพูดมากไปกว่านี้ เพราะมีใช้ประ
เด็นของอาจารย์ภัทรพร แต่ผมคิดว่ามันเป็นเรื่องน่าสนใจ
จึงขอแทรกไว้ตรงนี้

๓. ประเด็นที่สาม อาจารย์ภัทรพรให้ภาพว่าในยุค
หรือช่วงเวลาต่างกัน ท่านพุทธทาสเน้นแนวเทศน์ต่างกัน
โดยแบ่งเป็น ๔ ยุคดังนี้

(๑) ยุคแรก (สมัยจอมพลสฤษดิ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์)
เน้นสัญญาตา การไม่ยึดมั่นถือมั่นหรือจิตว่าง

(๒) ยุคที่สอง (หลังสมัยจอมพลสฤษดิ์ ถึงวันมหา
วิปโยค) ยังคงเน้นเรื่องจิตว่าง แต่วิพากษ์สังคมไทยเด่น
ชัดขึ้น และประนีประนอมระหว่างศาสนาต่างๆ

(๓) ยุคที่สาม (หลังวันมหาวิปโยค ถึงโศกนาฏกรรม
๖ ตุลาคม ๒๕๑๕) เน้นการแก้ไขตนเองและใช้สันติวิธี
เพื่อแก้ปัญหา

(๔) ยุคปัจจุบัน (หลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕ ถึงสมัย
ปัจจุบัน) เน้นวิเคราะห์แนวความเชื่อและการปฏิบัติของ
ชาวพุทธเอง

นี่เป็นการให้ภาพฉายกว้างๆ ก็น่าสนใจดี แต่จะน่า
เชื่อถือมากน้อยเพียงใดมันเป็นเรื่องของผมครับ คือผมอาจ
เชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ ตอนนี่ยังไม่ได้พิสูจน์ ผมว่ามันจะ
หนักแน่นยังงั้น ถ้าอาจารย์จะยกเหตุผลอย่างอื่นให้หนัก
แน่นกว่าน หรือจะทำสถิติด้วยก็ดี ว่ายุคไหนท่านเทศนา
ก็เรื่อง เน้นแง่ไหนมากน้อยเพียงใด ก็จะเป็นประโยชน์
มหาศาล ฝากการบ้านให้อาจารย์ทำด้วย ทำเสร็จแล้วจะ
เชิญผมมาวิจารณ์ออกก็ได้

ผมไม่สามารถให้ความเห็นว่า ที่อาจารย์สรุปมานั้นถูก
ต้องหรือไม่ ขอรับฟังไว้หูหนึ่งก่อน อีกหูหนึ่งของผมขอเก็บ
ไว้ฟังความคิดเห็นของตัวเองและของคนอื่นที่ต่างออกไป

แต่ถ้าจะดูตามปณิธาน ๓ ประการ ของท่านพุทธทาส
แล้ว ท่านย้ำว่าท่านพยายามเพื่อความสมบูรณ์แห่งปณิธาน
เหล่านั้นตลอดเวลา แสดงว่าท่านทำร่วมกันเป็นกระบวนการ
มิได้แยกทำทีละข้อทีละอย่าง ช่วงหนึ่งเน้นเรื่องหนึ่ง อีก
ช่วงหนึ่งเน้นอีกเรื่องหนึ่งอะไรอย่างนี้ ห้ามมิได้ อย่างเช่น
เรื่องตัวกของกุ การไม่ยึดมั่นถือมั่นหรือจิตว่างท่านเน้นมา
ตั้งแต่ต้นอย่างไร ปัจจุบันนี้ท่านก็ยังเน้นอยู่ การแบ่งแนว

มนุสฺสเทโว

มนุษย์เทวดา

มนุสฺสสมนุสฺโส

มนุษย์มนุษย์ หรือมนุษย์แท้

คำว่า เปเรต เเดยรณาน เทวดา มนุษย์ ในทนมได้หมาย

ความตามตัวอักษร คือมิใช่เปเรตจริงๆ สัตว์เดยรณานจริงๆ

แต่หมายเอาคุณภาพทางจิตตหรือชั่วในใจคน (จิตมีความ

อยากครอบงำเป็นเปเรต จิตมีความโง่เป็นสัตว์เดยรณาน จิตมี

คุณธรรมคือหรือโอดตปปะเป็นเทวดา จิตมีศัลห่าเป็นมนุษย์)

แต่ก็ได้ปฏิเสธความหมายธรรมดาที่เราได้โดยทั่วไป

คำอื่น ๆ เช่น พุทฺธ ธมฺม สงฺฆ เป็นตนกัเช่นกัน ทง

ความหมายทรกันทั่วไป และความหมายทลกชงกถูกเหมอน

กัน ขนอยูกบว่าเราจะใช้ความหมายใดในโอกาสใดเป็น

สำคัญ พระพุทฺธเจ้าเองก็ทรงยอมรับว่า บางครั้งพระองค์

ก็อนุโลมตามภาษาชาวโลก บางครั้งก็ไม่ทรงใช้

แต่ตามทัศนะท่านพุทฺธทาส ท่านเห็นว่าความหมายท

รกันทั่วไปหรือที่ท่านเรียกว่าภาษาคนนั้น ไม่ถูกต้อง ไม่

ควรใช้ ความหมายโดยนัยหรือภาษาธรรมเท่านั้นถูกต้อง

ถ้าเชออย่างนก็ออกจะ “สุดโต่ง” ไปข้าง ถ้าเช่นนั้น

พระพุทฺธเจ้าทเป็น “บุคคล” ในประวัติศาสตร์ก็ตองไม่มี

มีแต่ “ความเป็นผู้” ชาติการเกิดจากท้องแม่ ภพทเป็น
ภูมิหรือ existence ก็ไม่มี มีแต่การเกิดแห่งตัวกู ของกู มี
แต่ภาวะความเป็น สัจสารวิฏการเวินเกิดเวินตายระหว่าง
ภพต่อภพก็ไม่มี

มีแต่การเกิดขึ้นและดับไปแห่งอหังการมมังการ ซึ่ง
ก่อให้เกิดความกังขาสงสัยในหมู่นักวิชาการทั่วไปว่า ท่าน
พุทธทาสปฏิเสช concept เรื่องนรก สวรรค์ ชาติชนชาติหน้า
ตามทฤษฎีทั่วไปและตามทบทันท์กไว้ในพระไตรปิฎกจริงหรือ
ไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องวิเคราะห์กันต่อไป

ธรรมเทศนาเรื่อง “ภาษาคนภาษาธรรม” แสดงเมื่อ
วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๐๕ ท่านพุทธทาสยกบาลีนิกเขปบทว่า
อปฺปมตฺโต อฺโภ อตฺเต อธิคณฺหาติ ปณฺทิตฺโต
อตฺตภาสิสมขา ธิโร ปณฺทิตฺตติ ปวฺจจติ
บัณฺฑิตยฺมรฺจกฺเลอกถฺโต “อรรธ” ทั้งสอง คนฉลาด
เรียกว่าบัณฺฑิต เพราะเข้าใจอรรธทั้งสอง

“อรรธ” ในทนต์ท่านพุทธทาสว่าหมายถึง “ความ
หมายของคำ” หรือภาษาคนภาษาธรรม ถ้าเช่นนั้นจริง

พระพุทธเจ้าก็ยอมรับทั้งสองระดับว่าถูกต้อง แต่ต้องรู้จัก
เลือกว่าขณะใดควรใช้ในความหมายไหน

การทำท่านพุทธทาสปฏิเสชนัยภาษาคน ยอมรับแต่ภาษา
ธรรม จึงไม่น่าจะสมหรือลงกันได้กับบาลีนักเขปบทที่ยกมา
ข้างต้น

การทำท่านพุทธทาสมองทุกอย่างเป็นภาษาธรรมไปหมด
จนจนคำพูดธรรมดาๆ เช่น กิน สมรส พ่อ แม่ หญิง
ชาย เป็นต้น ดูจะทำให้เพ้อโดยไม่จำเป็น บางครั้งทำให้
ท่าน “เล่นเลย” ไปไกล

กระทั่งมองคำสอนศาสนาอื่นเป็นภาษาธรรมไปหมด
แล้วพยายามตีความให้เขา เช่น “แอปเปิ้ลนั้นก็คือผลไม้
แห่งความบริสุทธิ์ พระเจ้าห้ามกินผลไม้แห่งการบริสุทธิ์ ถ้า
กินเขาจะต้องตาย หมายถึงการยึดมั่นถือมั่นชั่วแล้วจะต้อง
ทุกข์ตลอดกาล เมื่อยังไม่รู้จักแยกแยะชั่วมิใช่การยึดถือ
และไม่เป็นทุกข์”

เทศนาเรื่อง “พุทธธรรม คริสตธรรม” ก็คือ “สอน
พระพุทธศาสนาผ่านคัมภีร์ไบเบิล” ก็คือ ท่านล่วนเอาความรู้

ความเข้าใจของท่านบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญา และวัฒนธรรม
พุทธไปใส่ให้ไบเบิลซึ่งมีรากฐานมาคนละทาง

จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ชาวคริสต์ผู้เคร่งครัดบางคนเขา
รับไม่ได้ ดังที่ท่านบอกไว้ว่า “แต่เพื่อนคริสเตียนเขายืนยันว่าคัมภีร์ของเขาไม่มีความหมายอย่างนั้น”

แต่ก็มีชาวคริสต์ออกหมู่หนึ่ง (ผมใช้คำว่าหมู่เพราะมี
หลายคน) เห็นด้วยและเห็นช่องโอกาส อาศัยแนวของท่าน
พุทธทาสมาตีความพุทธธรรมให้บิดเบี้ยว เข้าไปเสริม
หรือรับใช้ศาสนาของตน

ดังกับเหิมเกริมลดฐานะพระพุทธรเจ้าลงมาเป็น prophet
คือทำหน้าที่เป็นข้าช่วงใช้ของพระเจ้า ได้รับคำสั่งมาให้
เตรียมคนไว้รอรับพระคริสต์ผู้จะมาภายหลัง สัจธรรมที่
พระพุทธรเจ้าตรัสรู้นั้นไม่ใช่อะไร ไม่วิเศษวิโสอะไร หาก
แต่เป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานมาให้

เรื่องนี้ได้รับการท้วงติงจากชาวพุทธหลายฝ่าย ขอเรียน
ที่ประชุมกันว่า ผมเองเป็นผู้หนึ่งที่ได้ท้วงติงในเรื่องนี้ ได้
เขียนถึงบทความและ “จดหมายเบ็ดเตล็ดถึงสันตปาปา”

เตือนว่าไม่ควรทำเช่นนั้น แต่ไม่แคล้วถูกเข้าใจผิด หว่าใจ
แคบบ้าง ขขลาดตาขาว กลัวชาวคริสต์จะมาแย่งชิงศาสนิก
หรือกลั่นพวบบ้าง ล้วนแต่มีใจประเด็น

ประเด็นมันไม่ได้อยู่ที่กลัวใครจะมาแย่งมากล้น มันอยู่ที่
ว่าการกระทำอย่างนั้น มันเป็นการย้ายดูหมิ่นพระรัตนตรัย
และบิดเบือนพุทธธรรมก่อสังฆกรรมปฏิรูปให้เกิดขึ้นในพระ
พุทธศาสนา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรเราจึงท้วงติงไป

ที่จริงคนไทยคนไหนจะเปลี่ยนศาสนาไปนับถือคริสต์ก็
ไม่ทำให้ศาสนาพุทธเสื่อมตรงไหน ฝ่ายคริสต์จะใช้วิธีเผยแพร่
ศาสนาด้วยวิธีการใช้อามิสสินจ้างอ้างประโยชน์เข้าล่อ
ด้วยประการใดๆ พระพุทธศาสนาก็ไม่เห็นเดือดร้อน

แต่การที่ชาวคริสต์พยายามทำอะไรๆ ให้เหมือนพุทธ
นสเป็นเรื่องที่จะต้องพูดกัน

เวลานี้ความสับสนจนไม่รู้อะไรเป็นอะไรแล้ว มีการ
ตั้งโต๊ะหมู่แบบคริสต์ ทอดกฐินทอดผ้าป่าแบบคริสต์ ทำ
สมถวิปัสสนาแบบคริสต์ มีพระไตรปิฎกแบบคริสต์ มีพระ
พุทธเจ้าแบบคริสต์ (ผมได้รูปมารูปหนึ่ง เป็นรูปนั่ง ห่ม
จีวรเหลืองอร่ามเหมือนพระพุทธรูปทุกอย่าง แต่ศีรษะเป็น

พระเยซู) มีการบรรยายธรรม ซึ่งถ้าไม่รู้อีกว่าเป็นใคร ก็ฟังไม่รู้ว่าผู้บรรยายสังกัดศาสนาอะไร พอบรรยายเสร็จ ได้ยินคำว่า “ขอพระเจ้าจงประทานพรแก่ท่าน” นั้นแหละ ถึงได้รู้ว่าเป็นการบรรยายศาสนาคริสต์

อีกหน้อยถามการอ้างธรรมจกัปปวัตตนสูตรขึ้นมาพูด ก็คงจะต้องถามกันว่า ธรรมจักรแบบพุทธหรือแบบคริสต์

ประเด็นการท้วงติงอยู่ตรงนี้ ตรงที่ฝ่ายคริสต์มาปลอม ปนคำสอนของพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความสับสน และ เป็นการย้ายพระรัตนตรัยอันเป็นทศการพลังการะสูงสุดของ ชาวพุทธ

เจตนาอันบริสุทธิ์ของท่านพุทธทาสที่จะสร้างความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างศาสนา โดยลด ทุนตีความประนีประนอมความหมายของพุทธธรรมให้สอดคล้องกับคริสต์ธรรมกลับได้รับตอบสนองในทางตรงกันข้าม แทนที่จะเกิดความเข้าใจกันกลับสร้างความแตกแยกยิ่งขึ้น เพราะอีกฝ่ายหนึ่งบำเพ็ญตนเป็นขโมยคอยลักคอยฉวยเอา สมบัติพัสถานของคนอื่น อย่างนี้จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ได้อย่างไร

มันแปลกตรงที่ครนเจ้าของบ้านเขาอะอะจนมากลาย
เป็นว่าเจ้าของบ้านแล้ว ที่ไม่เปิดโอกาสให้ขโมยมันสักของ
ได้สะดวก และแปลกยิ่งไปกว่านั้นที่ท่านผู้รูปร่างท่านบอกว่า
“เราไม่ถูกย้ายขนาด (ลังกา) นั้น เป็นแต่ถูกแย่งชิงเอาไป
โดยไม่ถึงกับมีโจรมาปล้นบ้าน หากมีขโมยมาสักเอาไปบ้าง
เท่านั้น หน้าที่ของคนถือพุทธต้องระวังบ้านเรือนของเรา
อบรมบ่มนิสัยคนของเราด้วยความไม่ประมาท โดยไม่ต้อง
เกลียดโจรหรือขโมย” (คำนำ “พุทธ คริสต์ในทัศนะของ
พุทธทาส”)

ทัศนะของท่านผู้แปลกดี ขโมยจนบ้านแทนที่จะ
ตำหนิขโมย กลับโทษเจ้าของบ้านไม่ดูแลบ้านช่องให้ดี
เปลอ ๆ คงเสนอให้จับเจ้าของบ้านไปลงโทษแทนขโมยเสีย
ละกรรมมัง

สัทธรรมปฏิรูปที่เกิดขึ้น โดยนำมอของคนต่างศาสนา
เช่นนี้ หลวงพ่อพุทธทาสคงปฏิเสธความรับผิดชอบได้ยาก
เพราะส่วนใหญ่เขาได้แนวไปจากท่าน

ถ้าต่อไปเขาจะประกาศว่าคริสตศาสนาก็สอนนิพพาน

สอนสัญญาญาตา เช่นเดียวกัน คงว่าเขาไม่ถนัดนัก เพราะ
ท่านเองก็เปลือยพูดไว้ว่า ในศาสนาคริสต์ก็มีอนัตตาสัญญาญาตา
เหมือนกัน (ดังข้อความที่อาจารย์ภัทรพรได้ยกมาอ้างในข้อ
เขียนแล้ว ในหน้า ๑๑) ยังการตีความว่า “ไม่กางเขน”
ก็คือการทำลายตัวกู ของกู อีกละ มีโยเพื่อนคริสเตียน
บางคนเขาไม่เห็นด้วยท่านก็อุตสาหักขยัดเยียดให้เขา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์พนน นักวิชาการบางท่านว่าที่สันนะทาง
พุทธศาสนาของท่านเชื่อไม่ได้ แต่ในเรื่องเกี่ยวกับ
อนัตตา อาจารย์คึกฤทธิ์บอกไว้ชัดว่า “ธรรมข้อหนึ่งที
บาทหลวงคริสต์ไม่มีปัญญาสอน คืออนัตตา อนัตตามีอยู่
เฉพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น” (คึกฤทธิ์กับโลกพระพุทธ
ศาสนา) อยากเรียนถามทีประชุมกันว่า คำพูดของอาจารย์
คึกฤทธิ์ถูกต้องใช่หรือไม่

เมื่ออ่านเทศนาของท่าน พุทธทาสทีแสดงเมื่อวันที่ ๓
มกราคม ๒๕๐๔ ท่านกลับยืนยันว่า “อนัตตาเป็นหัวใจ
หรือใจความสำคัญของพุทธศาสนาทีไม่ช้าใคร ถ้าไม่มีหลัก
อนัตตาแล้ว พุทธศาสนาก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในโลก

เพราะว่าคำสอนนอกนั้นมันก็คล้าย ๆ กัน (“อนัตตา”
หน้า ๒)

และในเทศนาเรื่อง “ความว่าง” กล่าวไว้ว่า “คำสอน
เรื่องอนัตตาจึงมีแต่ในพุทธศาสนา ไม่มีในคำสอนลัทธิอื่น
ซึ่งสอนให้มอตตายดมนั่นถ่มมัน (“ความว่าง” ๑๐๓) ฟัง
แล้วถึงว่าหลวงพ่อก็เอาอย่างไรกันแน่ จะปฏิเสธว่า
อนัตตาไม่มีในศาสนาคริสต์หรือยอมรับว่ามีกันแน่

การพูดขัดแย้งกันเช่นนี้ปรากฏเป็นระยะ ๆ ในคำบรรยาย
ของท่าน เรื่องหนึ่งที่ถูกศิษย์บางคนนำเอาไปอ้างไม่รู้
จบก็คือการปฏิเสธชาติหน้า คนหนึ่งคือนายปุ่น จงประเสริฐ
ผู้ล่วงลับไปแล้ว อีกคนหนึ่งคือนายไสว แก้วสม

เขาอ้างว่าท่านพุทธทาสปฏิเสธชาติหน้า ปฏิเสธตาย
แล้วเกิดในแง่ข้ามภพข้ามชาติ ทั้งนี้เพราะท่านอธิบายปฏิจ-
สมุปบาทเน้นเฉพาะนัยช่วงขณะจิตหนึ่ง (เอกจิตตขณิก)
แล้วยาวว่า การอธิบายแบบข้ามภพข้ามชาติเป็นมติอรรถกถา
มติพระพุทธโฆษาจารย์ “มันผิดกันมานานแล้ว” ว่ากัน
อย่างนั้น

ที่จริงแล้วเราลองมาดูกันจริงๆ เอะครับ ไม่ต้องไป
ฟังคนนั้นคนนั้นพูด มาดูกันว่าในหลักฐานมีว่าอย่างไร การ
อธิบายทั้งสองนั้นอยู่ในพระไตรปิฎกทางस्तอ

- นัยช่วงขณะจิตเดียวมีอยู่ในอภิธรรมปิฎก หรือเป็น
การอธิบายแนวพระอภิธรรม

- นัยข้ามภพข้ามชาติมีอยู่ในพระสูตรหรืออธิบายแนว
พระสูตร

พระพุทธโฆษาจารย์ท่านก็อธิบายทั้งสองนัย เพียงแต่
ว่านัยช่วงขณะจิตท่านอธิบายสั้นไปหน่อย (อาจเป็นว่า นัยนี้
เข้าใจกันได้อยู่แล้ว) นัยข้ามภพข้ามชาติอธิบายโดยพิสดาร
และยังนำมาขยายอย่างละเอียดใน “วิสุทธิมรรค” อีกด้วย
เลยกลายเป็นเข้าถูกโจมตีว่า เป็นต้นเหตุอธิบายพุทธวจนะ
ผิดๆ มาเป็นพันๆ บลาๆ พุทธไปเป็นพราหมณ์

ที่น่าขำก็คือคนที่อ้างว่าตนเจนจบพระพุทธศาสนาบาง
คน กลายมาพระอรรถกถาจารย์และบรรพชาจารย์ทั้งหลาย
อวดอ้างใครต่อใครว่า การอธิบายเรื่องสังสารวัฏถูกต้อง
นั้นต้องอธิบายตามแนวพระไตรปิฎกคือ ทฤษฎีวิภูษะ ๓

(กิเลส กรรม วิบาก) เท่านั้น อย่างอันผิดหมด

หารู้ไม่ว่าทฤษฎี กิเลส กรรม วิบาก นั้น พระพุทธ
โฆสจารย์เป็นคณบดีผู้ตั้งขึ้น (ดู “วิสุทธิมรรค” ภาค ๓
หน้า ๑๕๘) ห้ามในพระไตรปิฎกไม่

ท่านพุทธทาสเล่าไว้ในหนังสือ “เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา
๒” ที่พระประชา ปสนนธมโม จัดพิมพ์ เกี่ยวกับบุคคล
ทั้งสองว่า “มีคนเขียนมาด่าผมว่าสอนเบเนนตลทฐิตาย
แล้วไม่เกิด ความจริงมันคุณบุนทงนนั้น ผมมาเห็นเขามัน
เกิดเรื่องแล้ว คุณบุนก็ถูกด่าเยาะเหมือนกัน ถูกบัตรสนเทห์
ด่า คุณไสว แก้วสมก็เหมือนกัน คัดไปแล้วเอาไปพูดเลย
เถิด แต่ผมไม่สนใจใครจะว่าอย่างไรก็ว่า ไม่รู้สักอะไรด้วย
หลักฐานมันมีอยู่แล้วว่าเราพูดจริงๆ เป็นอย่างไรในหนังสือ
เล่มนั้นเล่มนี้” (“เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา ๒” หน้า ๓๑๖)

นี้แสดงว่าท่านมิได้ปฏิเสธเรื่องชาติหน้า ท่านยืนยันว่า
ท่านมิได้สอนเบเนนตลทฐิตาย แต่คนทออ้างว่าเป็นศิษย์ใกล้ชิด
รู้ใจอาจารย์นำไปอ้างเอาเอง ซึ่งผมก็เข้าใจอย่างนั้น เพราะ
อ่านงานท่านมากพอสมควรก็เห็นว่า แม้ท่านจะเน้น

ปัจจุบันธรรม สันติภูมิธรรม เน้นให้ชาวพุทธหันมาสนใจ
ปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุนิพพานในชีวิตนี้ให้ได้ ก็มีได้ปฏิเสธ
ชาติหน้า นรก สวรรค์แต่อย่างไร

แต่พออ่านเรื่อง “ชาติหน้าชาติหน้า เรื่องผๆ ผางๆ”
ที่สวนพุทธธรรมเชียงใหม่จัดพิมพ์ กลับพบข้อความขัดแย้ง
กับที่กล่าวมาข้างต้น โดยท่านยอมรับแต่การเกิดทางนาม
ธรรมในปัจจุบันเท่านั้น ปฏิเสธชาติหน้าในแง่ข้ามภพข้าม
ชาติ ขอคัดมาให้ดูดังนี้ครับ

“ส่วนเรื่องชาติหน้าของการเกิดฝ่ายนามธรรมหรือฝ่าย
จิตนั้น มีสลักกันอยู่ในชาติหน้า และกระทั่งวันนมชาติ
ชาติหน้าสลักกันอยู่ จนกล่าวได้ว่าในกรณีที่มีความรู้สกว่า
ตัวกูของกูเกิดขึ้น ครองหนงนนกกคือชาตหนง พอกรณี
สิ้นสุดไปก็เรียกว่าชาตนั้นสิ้นสุดไปพร้อมที่จะมีชาติหน้าใหม่
คือจะมีกรณีตัวกู ของกู ต่อไปใหม่ นเรียกว่าชาตนั้นกับชาติ
หน้า แม้ภายในวันหนงก็มีหลายชาติ ชาติหน้าของคนโง่
จะต้องอยู่ไกลหลังจากตายแล้วเสมอ แต่ชาติหน้าของคน
ฉลาดต้องอยู่ทนและเดยวนติดต่อกันไปที่เดียวจึงจะสามารถ

บ่งกันไว้” (“ชาติหน้าชาติหน้า เรื่องผีๆ सांगๆ” หน้า ๕-๘)

นี่คือข้อ “ก้างใจ” ข้อหนึ่งในหลายข้อที่ผมมี จึงขอ
กราบเรียนถามดังๆ ผ่านที่ประชุมนี้ว่า หลวงพ่อพูดออกมา
ให้ชัดๆ ได้ไหมว่าจะเอาอย่างไรกันแน่

ยังเหลือประเด็นสุดท้ายที่ว่า ท่านพุทธทาสกลับไปสู่
ความหมายเดิมของพุทธธรรมโดยปฏิเสธอรรถกถาและความ
รู้ทางปริยัติ เนื่องจากผมได้ใช้เวลาที่ประชุมมานานพอ
สมควรแล้วผมขออนุญาตไม่อภิปรายประเด็นนี้ ขอติดไว้
คราวหน้าถ้ามีโอกาส.

ถอดจากเทปวิจารณ์บทความของ ดร. ภัทรพร สิริกาญจน เรื่อง “แก่น
พุทธศาสน์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๕

หนังสือของเสฐียรพงษ์ วรรณปก ที่พิมพ์จำหน่ายแล้ว

๑. สมันตปาสาทิกา อรรถกถา
พระวินัยปิฎก (แปล)
๒. หยกหมึก (รวมกวีนิพนธ์)
๓. ฤๅสมันต์โลกมันเอียง
๔. จุดศูนย์กลาง
๕. ฟ้ายางเมื่อใกล้ค่ำ
(รวมกวีนิพนธ์)
๖. เพลงรักจากพระไตรปิฎก(แปล)
๗. อะไรคือบาลี
๘. ช่องที่ไม่ว่าง (กวีนิพนธ์แปล)
๙. นิทานปรัชญาเต๋า (แปล)
๑๐. เนื้อติดกระดูก (แปล)
๑๑. พุทธวาระในธรรมบท (แปล)
๑๒. ชีวิตตัวอย่าง : หมอชีวก
โกมารภักดิ์
๑๓. ชุติชีวิตในทองขมิ้น (สามเล่มจบ)
(นามแฝง)
๑๔. ตามแสงใต้ (นามแฝง)
๑๕. บัวบานกลางเปลวเพลิง
๑๖. ผ่าความมืดสีขาว
๑๗. ไนยทจักรทองขมิ้น
๑๘. ชื่อนั้นสำคัญไฉน
๑๙. จะตั้งชื่อบุตรหลานอย่างไร
๒๐. ชื่อ... ใครว่าไม่สำคัญ
๒๑. สังคมศึกษา ๔๐๒ (จริยธรรม)
๒๒. คู่มือสังคมศึกษา ๔๐๒
(จริยธรรม)
๒๓. สังคมศึกษา ๖๐๖ (ศาสนาสำคัญ)
๒๔. คู่มือครูสังคมศึกษา ๖๐๖

๒๕. พระพุทธศาสนาระดับมัธยม (นามแฝง)
 ศึกษาตอนปลาย (สามเล่มชุด) ๓๐. สอนทางนิพพาน
๒๖. ประวัติพุทธศาสนา ๓๑. พระไตรปิฎกวิเคราะห์
๒๗. พุทธจริยาวัตรพหุภาษาไทย-อังกฤษ ๓๒. บทเพลงแห่งพระอรหันต์
๒๘. คำบรรยายพระไตรปิฎก (อัครสำเนา) ๓๓. พุทธศาสนา : ทศณะและวิจารณ์
๒๙. สองทศวรรษในทงขม้น ถึงพระเทพเวทีและพุทธทาสภิกขุ ๓๔. จากเสฐียรพงษ์ วรรณปก

หมายเลข ๑๙ ติดต่อบรรพาสาส์น ๒๒๑-๕๖๗๒ หมายเลข ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕ ติดต่อกษรเจริญทัศน์ ๒๒๒-๓๒๗๑-๓ นอกนั้นติดต่อกที่สายส่ง
 ธรรมสภา ๔๓๙-๑๓๙๔ ร้านมหามงกุฏฯ วัดบวร ๒๘๑-๑๐๘๕ ร้าน
 มหาจุฬาบรรณาการ วัดมหาธาตุ ๒๒๒-๕๘๖๕ ร้านเรื่องปัญญาท่าพระจันทร์
 ๒๒๑-๘๒๑๑ ร้านพลุหยก ๑๐.๓๘/๑ ถ. พระราม ๔ บ่อนไก่ ๒๘๗-๑๑๒๔-๕
 สถานีวิทยุทหารอากาศ ๐๑ บางซื่อ ๒๔๑-๐๔๑๕ หรือที่ ๑๕๖/๕๕ หมู่ ๕
 ต. บางกรวย อ. บางกรวย นนทบุรี ๑๑๑๓๐ โทร. ๔๓๓-๓๔๙๕ ธนามติ
 ส่งจ่าย ป.ณ. บางกรวย (ไม่คิดค่าส่ง)

• ลีลาการเทศน์ของท่านพุทธทาสไม่เหมือนใคร ท่านพูดซ้ำๆ ว่าไปเรื่อยๆ แต่ไม่ทำให้เบื่อหรือเซ็ง ตรงกันข้ามยิ่งฟังยิ่งเร้าใจ เพราะท่านใช้ถ้อยคำเข้มข้น จี๋ใจ บางครั้งคุเดียด เผ็ดมัน กระตุก ให้ขบคิดเป็นระยะๆ แต่ละคำที่ท่านคิดขึ้นมาใช้ มีพลัง และทำลายปัญญาอย่างประหลาด

• คงไม่เกินความจริงกระมังถ้าจะพูดว่า พุทธธรรม คืออรรถกถาในรูปแบบใหม่ โดยที่ท่านผู้ประพันธ์คือพระเทพเวที ก็คือพระอรรถกถาจารย์แห่งยุคสมัยนี้ จุดเด่นของงานเขียนของท่านอยู่ที่อธิบายหลักพุทธธรรมให้ครอบคลุม ตรวจสอบหลักฐานทุกระดับ ใช้ภาษาร่วมสมัย อ่านเข้าใจได้ทันที

๕๐๘๓๖